

Naujienu Antroji Dalis

NR. 469

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XV METAI

VYTAUTAS GAIGALAS

CHARLES BAUDELAIRE (1821–1867)

Ne vieną sykį daugeliui mūsų yra girdėtas šio poeto vardas, bet viena ar kita jo atžvilgiu pareikšta nuomonė kartais kliūdo susidaryti objektyvų autoriaus vaizdą. Baudelaire, tarp kitko, yra vienas iš tų autorių, apie kurį nuomonių skirtume susitarimo niekad nebus prieita, nes poetas be entuziastų turi tokių, kurie jo nemėgsta. Jo poezijos leidinys, *Blogio Gėlės* (1857), kaip tik ir yra tas nesutarimo židinys. Tie, kurie norėtų, kad poezija būtų abstrakčių idėjų arba suidealintos meilės išraiška, tegu neieško to pas Baudelaire. Jie už tai poetu nusivilia ir jo nemėgsta. Tie, kuriems poezija yra pačios žmogaus giliausios būties ir jos siekių išraiška, muzika bei sugestija, o ne idėja, kur meilė nėra idealinis polėkis, bet daugiau rafinuotas ir gana komplikotas žaismas, — tie yra Baudelaire šalininkai bei jo garbintojai.

Kai poetas gimė, jo tėvas buvo 61 metų ir, pagyvenęs dar šešis metus, mirė. Poeto motina vedė pulkininką Aupick, siaurų pažiūrų bei griežtą žmogų. Patėvis ir posūnis niekada vienas kito nesuprato. Patėvio bei motinos suplanuota sūnui kelionė Indijonenuose, nes šis, sustojęs Maurice saloje, greitai sugrižo Paryžiun prie literatūrinio darbo. Čia Baudelaire susirijo su viena mulata Jeanne Duval ir vedė palaidą bei čigonišką gyvenimą, kas sugadino jo sveikatą. Savo gyvenimu Baudelaire priklausė čigoniškai, realistinei Villon, Saint — Amant, Verlaine bei Rimbaud kompanijai, bet savo poezija jis pakyla aukščiau už juos. Paryžiuje jis gyveno vargingai, vertėsi žurnalizmu, rašė eilėraščius, vertė Edgar Poe veikalus. Dar 1857 m. poetas išleido *Blogio Gėles*, „įžeidusias“ viešąją moralę. Teismas jį nubaudė sumokėti 300 frankų, bet imperatorienei įsiterpus bausmė buvo sumažinta iki 50 frankų.

Nuo 1864 iki 1866 jis gyveno Briuselyje. Čia jis susirgo paralyžiu ir mirė pargabentas Paryžiun 1867 metais. Nežiūrint poeto jautrumo menui, jo gyvenimas buvo labai nelaimingas.

Baudelaire, gerokai stipresniame laipsnyje negu Villoną, persekiojo mirties šešėlis. Mirtis jį sykiu gundė, bet tuo pačiu metu ir nepaprastai jį atstūmė. Mirtis jį gundė savo sunaikinimu, žmogiškos bū-

ties išdildymu, bet atstūmė fizinės materijos organiniu išsirišimu bei suirimu. Panašus mirties pabūgusiai XV šimt. krikščionybei, Baudelaire negalėjo pakelti mirties nešamos organinės dekompozicijos, kuri nepaprastai veikė poeto jausmus, ypač uoslę ir palietą. Šis paradoksiszmas, lavonų vizijos, „satanizmas“ bei „kainizmas“ yra romantiški Baudelairo bruožai, ir tai ne vieni iš kilniųjų.

Anksti praradęs tikėjimą, Baudelaire neprarado religinės mistikos, ir šis baimingas misterijos pajautimas yra gana charakteringas mūsų poetui. Nutojęs nuo krikščionybės, Baudelaire nuėjo pagoniško jautrumo keliu, kur jo inspiracija dažnai gavo minorinius atspalvius. Šie du jo sielos aspektai, būtent religinis misticismas, sujungtas su pagonišku jautrumu, ir sudaro Baudelaire ir jo poezijos esmę.

Literatūros vadovėliuose dažnai pamatysime Baudelaire klasifikuojamą sykiu su Verlaine bei Rimbaud kaip simbolizmo pirmtakus. Tiesa, kad moderni prancūzų poezija prasideda su Baudelaire ir kad simbolistai, aiškindamiesi poeto poemą *Korespondencijos*, jį savinasi sau. Taip jie darė ir su Verlaine, rasdami

(Tęsinys 3-me psl.)

Dienų Skeveldros

1.

Paštas. Pirmiausia čumpu knyga. Seniai laukiama. Tai Dr. M. Vorobjovo „Vilniaus menas“. Maniškis egzempliorius sudegė, nes aną saulėtą ir rūstų liepos pavakarį bomba pataikė į butą. Sklaistau lapus, kaip andai:

„Kaipo meno lobynas, Vilnius gali lenktyniauti su gražiausiais Europos miestais. Kita vertus, jame pilniau ir ryškiau, negu bet kuriame kitame Lietuvos mieste, atsispindėjo mūsų istorinė praeitis. Vilnius — tai gyvas, skaištus tautos atsiminimas apie nužygiuotą amžių kelią — tai mūsų autobiografija išdėstyta meno paminkly kalba.“

Bet toji meno paminklų byla yra visiškai ypatinga ir savita. Supinta iš spalvų ir linijų, šešėlių ir šviesos, iš erdvėje gyvenančių plastinių vaizdų, ji aplenkia protą, kreipdamasi tiesiog į mūsų jausmus. Norint ją suprasti, neužtenka apsišarvuoti žiniomis iš sostinės ir krašto istorijos, — reikia išmokti regėti pačius paminklus. Senojo Vilniaus bažnyčios maž kuo pasidarys mums artimesnės ir suprantamesnės, jeigu tik tiek sužinosime, kuriais metais, kieno valia ir kokiomis aplinkybėmis jos buvo statytos. Meno kūryboje turinys neatskiriamai susyja su forma, o siela pilnutinai pavirsta kūnu, todėl, jeigu norime suvokti kūrybinę Vilniaus sielą, kuri gimsta iš paskirų jo pa-

minklų sielų samplaikos, turime visų pirma išmokti sąmoningai regėti jos kūną, jos išorinį apvalkalą, turime įsiklausyti į harmoniją plastinių vaizdų, kuriais ji byloja į mūsų širdis“.

Knygą atidedu į šalį, vėliau pasiskanėsiu. Imu „Tėviškės Žiburius“ ir — lyg į pelkes atsiduriu. Tai, va, kaip mylime... Vilnių Viešpaties metais 1959-aisiais.

Kai V (ilniaus) K (rašto) L (ietuvių S (ąjungos) St. Catharines (Ont., Canada) skyrius jau 5 metai į Joninių tradiciją darniai įjungia Vilniaus laisvės ir ateities rūpestėlius, kažkam „nepatogu“, kažkam „krislas“, kažkas išsina... kenkti. Tas „kažkas“, tarkime atvirai, yra... KLTS Wellando skyrius, pasišovęs tuo pat metu organizuoti konkurencines Jonines neva kilniu paramos skautams ir Vasario 16-ktosios gimnazijai reikalui. Ši „inteniija“ planuoja ama iš anksto ir iš viršaus, nes kažkoks M. Apuokas (ak, ir nuoširdus slapyvardis!) „T. Ž.“ nei nesumirksėdamas rašo:

„Vilniaus yra, buvo ir bus mūsų politinio gyvenimo centras, o politika yra nepastovus reiškinys. Miršta politikai, keičiasi politika ir politinis gyvenimas, Politika keičiasi pagal įvairių tautų reikalus, ją keičia karai ir kitos žemiškos valdžios permainos.“

Ta graži Joninių tradicija neprivalėtų susimaišyti su politika.“

Siūlydamas bėgti nuo politikos, autorius išdidžiai „garantuoja“, kad „už jį (t. y. Vilnių); atėjus momentui, paguldys galvas visa Lietuva“. Anot Vaižganto, galva pigi, nes ne pirktinė, šandie reikia... proto gyventi (su prasme sau ir Lietuvos bylai!).

Kai VKLS St. Catharines skyrius Joninėms sukvečia Čiurlionio ansamblių, ir kt., KLTS Wellando skyrius, be kitų, vokiečių Jaunimo klubą ir P. G. Juriką, buvusį nacių povandeninio laivo kapitono padėjėją, dabar akordeonistą. Negi be jų, negalima išsiversti?!

Mano galva, VKLS St. Catharines skyrius turi pirmumą į Jonines, nes jau yra suorganizavęs tokias pat Ketverias. Be to, savo rūpestuos dėl Vilniaus turi tokias neabejotinas pozicijas:

1. reaguota Hamiltono TV stočiai, per kurią Vilnius reklamuoja kaip Lenkijos miestas;

2. bendrai su ukrainiečiais 3 kartus reaguota į Buffalo radijo stočių, kuri Vilnių reklamavo

(Tęsinys 2-me pus.)

Adomas P. Jاسas

AMŽINOJO MALŪNO ROMANTIKA

Kai ūžia girnos, lyg velnio dūdos,
išalkęs valgai tėvų vakartį —
švelniai saldus pribrendęs grūdas,
o miltai — vis pakartę...
Ir vis smarkiau amžių vėjas malūno girnas pasuka,
ir vis kvailiau turėti viltį kaip gyvają pasaką
apie nugrimzdusią auksinių lobių Atlantidą,
apie Achilo kulnį ar Hektoro skydą,
apie namo sugrižusį amžinąjį žydą...
Čia, kur žemelė nuomota, pirкта ar paveldėta,
vėlai ar anksti
pažinimo ašarom gimsti,
o prince, o gerasai latre, o elgeta! —
Visokį grūdą lesęs — visaip gyventi bandęs,
numirs ir paskutinis trapus trapus taikos balandis.
Jei lengva ir šventąjį pakarti,
kaip betikėti į žydintį papartį? —
Ir rodos — tikrai
jau paskutinįjį velnią iš bokšto išvarai,
o pro mirusios filosofijos vis dar gyvą traktatą,
pro auksinės dalybos matą
ateina fikrosios ir netikrosios išminties daktarai
ir, sukritę į naujaisiųjį knygų tomus,
skaldo širdį į atomus...
Ir vis smarkiau amžių vėjas malūno girnas pasuka,
ir vis kvailiau turėti viltį kaip gyvają pasaką...

kaip Lenkijos miestas;

3. parašyta per 40 straipsnių Vilniaus reikalų lietuvių ir lenkų spaudoj;

4. išleista 2 laidos reklaminių vokų, su Vilniaus vaizdais;

5. sekama liet., lenkų ir anglų spauda (jau 4 tomai spec. iškarpu);

6. Dr. A. Šapokos "Vilniui lietuvių gyvenime" paremti \$300; sportininkams ir kt. paremti \$295; Suvalkų trikampio lietuviams pasiūsta 1500 svarų drabužių ir vaistų.

Manding, tenka pritari red. J. Kardeliui, kuris "N. Lietuvoj" siūlo Joninės paskelbti visuotinė Vilniaus diena, ir teisėtasis Joninių šeimininkas — VKL Sąjunga!

Nors toli, bet mintimis birželio 20 d. būsiu Merrittone, Ont., kur VKLS-os Pavasario Jaunimo šventė (5 metų sukaktuvinės Joninės). Kartu su būrių būriais jaunimo ir senimo. Vardan tos Lietuvos, vardan Vilniaus — jos sostinės!

Ir sugrįžtų pas dr. M. Vorobjovą:

"Paslaptinai romantiškas ir kraupus yra šis miestas (Vilnius), ir jo išvirsiniame tapybiškame žavesyje glūdi neišaiškinami mįslingi slėpiniai. Jame tarytum pasineriame į kažkokią legendą ar sapną, kur visa alsuoja praėjimi, — bet ne muziejinė, o paslaptinai gyva".

"Taip, tai miestas, turįs istorinę atmintį ir gyvenąs ne vien plokščiu šios dienos gyvenimu; tai miestas, kur laikas yra daugialypis ir daugiamatis, nes praeitis čia yra jaugusi į dabartį. Ir kadangi mes sulig pirmuoju žvilgsniu pajuntame šios istorinės padėties herojišką didybę, tai Vilnius niekuomet negalės pavirsti provincijos užkampio miestu, kaip nepavirto ligi šiol, nors jau ne kartą jį buvo mėginę parblokti toks likimas. Vilnius visada išlaikys savo amžinąjį charakterį — tikro miesto ir tikros sostinės, pergyvenusios didelę istorinį kelią ir amžių tysoje įgijusios neišdildomą dvasinio kilnumo antspaudą".

2.

Praeitą kartą, rašydamas, kad J. Pautienius atrado Omahą, norėjau priminti tiesą, jog visi esame gimę grožiu gėrėtis, teįvairuoja sugebėjimai grožiu gėrėtis. Ir aš niekad neįsijausiu juoktis, kaip vienas mūs rašytojas, iš brolių dailininkų anapus likusių ir kuriančių. Girdi, žiurovų beiešką po kolchozus ar buvusiuose valsčių centruose. Ak, galime atmesti ar priimti anapus pirvalomąjį "socialistinį", realizmą dailėj, bet nieku gyvu neturim teisės neigti kilnojamojo meno parodų reikšmės. Seniau Kaune, Vilniuj, gal dar šiauliuose, o dabar po visą visutėlę Lietuvą. Faktas, prieš kurį tenka viešai nulenkti galvą. Turi juk teisį daile pasidžiaugti iškylieji darbininkų, valstiečių ir kaimo inteligentijos protai. Iš lėto, iš

lėto įprantama pasiilgti grožio!

3.

Sveikinu A. Šalčių. Tai devynių amatų, o dešimto... nerimo (pačio pagrindinio kūrybai veiksnio) vyras. Pakankamai jaunas įsibėgėti gerų rezultatų siekti. Tai tardamas turiu galvoje vadinamąjį Almus galeriją. Iš nieko, tik iš valios tvirtybės kyla graži idėja — privočios meno galerijos tradicijos sukūrimas. Jau Almus pažįstamas JAV ir už Amerikos sienų. Jau nebe Almus, o dailininkai ieško Almaus.

Ana, atidėjau į šalį lenkų mėnraštį "Kultūra" Nr. 4/138, kur rašoma apie Grabowskį Gallery Londone. Vaistininkas meno tarnyboje. Grabowskis savo galeriją atidarė vasario 4 d., ir per pirmąsias dvi parodas jau parduota anglams apie 20 paveikslų. Gegužės 4 d., kaip rašo "Wiadomosci" Nr. 685, atidaryta Galerie Lambert Paryžiuje (į pirmąją ugnį jauno dailininko T. Dominiko, Guggenheimo 1958 m. laureato, kūryba). Tai knygininko K. Romanowicz'iaus triūsų ir iniciatyva pėrtvarkytas seno geležies lauko sandėliukas.

Sėkmės Almus galerijai, visokeriopos!

4.

"News Chronicle" rašo:

"Sir Winston Churchill'o paveikslų paroda Royal Academy patalpose sumušė visus ligišiolinius rekordus. Per pirmąsias 5 dienas parodą palankė 14,680 asmenų. Vadinasi, 2 kartus daugiau žiurovų, kaip įgarsėjusioj Leonardo da Vinci kūrybos parodoj".

"Wiadomosci" Nr. 685 randame Big Ben'o įspūdžius iš anos buv. premjero dailės parodos. Pasirodo, baisi žmonių spūstis. Sienose dešimtys paveikslų. Šiek-tiek gėlių, kažkoks natūrmortas, bet vyriausia peizažai. Dar, kaip rašo, reprodukcijose, kur balta-juoda, galima buvo turėti i'uzų, bet susidūrus su šia daile akis akin, šauktina, kad tai ne menas, bet "hobby". Be brangių rėmų, nieko kito profesionalas dailininkas neturi pavydėti savo kolegai Churchill'ui, kuris ties daile jau vargstą 45 metai. Pasižiūrėt nekentkia (gyvybei), bet pas save ant sienos pakabinti vargu kas išdrįstų!

5.

"Literatūros ir Meno" Nr. 19 P. Galaunė rašo "Nuo ko reikėtų pradėti". Kaltina gen. Nagevičių, kuris, kurdamas Karo muziejuje ginklų skyrių, beveik visus supirkęs užsienyje, ir jie nieko bendra neturėję su Lietuvos praeitimi. Ak, turėjo, neturėjo, bet ką bendra čia turi (toliau barama)... žemės reforma ("buržuaziniiais laikais") ir... meno kūriniių išgabėnimasis į užsienius (girdi, taip pasiėlgė Sapiegos ir net du kartus Tiškevičiai). Ar, anot Galaunės, nereikėjo ir pačios žemės reformos?! Kur Krymas, kur Rymas? O kur savanoriškas batlaziavimas?!

6.

"Literatūros ir Meno" Nr. 20

George J. Jonikas

Mildoje

George J. Jonikas,

ėikagiečiams gerai pažįstamas veikėjas, ypatingai daug energijos idėjęs į Amerikos Legiono darbuotę, paties Dan Kuraičio šiomis dienomis buvo paskirtas Mildos štabo nariu, ir jam pavesta tvarkyti automobilių pardavimo reikalus.

George J. Jonikas labai gerai pažįsta visų stambesniųjų lietuviškų organizacijų veikėjus, moka su jais gerai sugyventi ir yra prisidėjęs prie lietuvių visuomeninės ir kultūrinės veiklos. Jis labai geras laipsniais yra baigęs aukštąją mokyklą, o vėliau kolegijoje yra gavęs atskaitomybės, biznio administracijos ir statybos diplomą.

George J. Jonikas yra dirbęs auditoriaus darbą United Air Lines bendrovėje, o vėliau Borden Co., Inc. Darbą jis pradėjo ofiso manadžeriaus pareigose, o vėliau buvo paskirtas viceprezidento padėjėju. Jam buvo pavestas visas Borden Co. Ice creamo skyrius, jo pardavimo organizavimas ir statistikos tvarkymas.

Savo laiku George Jonikas aktyviai veikė lietuvių vyčių organizacijoje, kelis kartus buvo išrinktas net Indiana-Illinois apskričių prezidentas, bet daugiau

aprašoma, kaip "Sostinė dainuoja savo naujas dainas". Puiku, kad dainuoja, bet... kodėl šventė pradėta pučiamųjų orkestrui pagrojant Glinkos "Slovę"? Ką bendra turi senas įtėręs paleistuvis ir girtuoklis Glinka ir — Vilnius? juo labiau, pati lietuvių tauta?! Ai man, Glinka (Michail Ivanovič, 1804—1857) parašė rusuose populiarią operą "Ivan Susanin arba — Gynybė už carą"... Dabar jau aišku. J. Cicėnas

sia jo veikla pasireiškė Amerikos Legione. Jonikas, išstarnavęs ketveris metus JAV laivynė, įstojo į Amerikos Legiono Don Varnas Postą Nr. 986, buvo šio posto komandierius ir ėjo įvairias kitas pareigas. Net ir nebūdamas Don Varnas Posto vadovybėje, jis visą laiką aktyviai bendradarbiavo su įvairiais pareigūnais, indamas iniciatyvą didesniems projektams atlikti.

Jonikas pasiūlė ir prieš 7 metus pradėjo leisti Don Varnas laikraštėlį "Bugle", kuris dar ir šiandien tebeina, pranešdamas pačias naujausias Posto narių gyvenimo žinias. Paskutiniai numeriai išėina paveiksluoti. Jonikui dažnai tenka eiti įvairias pareigas Amerikos Legiono 4-to Distrikto vadovybėje, kurioje tvarko santykius su kitomis organizacijomis. Cook apskrities komandierius John L. Paukštis paskyrė Joniką į Apskrities spaudos, radijo ir televizijos komitetą. Vienu žodžiu, Jonikas yra energingas, judrus ir draugiškas žmogus. Mildai jis bus naudingas. Pažįstamieji, draugai ir artimieji linki jam sėkmės. —Bendradarbis.

J. Budrikas

širdingai užkviečia visus į rakandų išpardavimą:

Parlor setų, Minkštų krėslų, Karpetu, Miegamojo kambario setų, Matracų, Spyruoklinių ir rubber matracų, Virtuvės stalų su krėslais, Saldytuvų, Gazinių pečių, Gazu šildomų pečių, Stalėlių, Rašomų stalų, Skalbiamųjų mašinų, Televizijų, Hi-Fi, Stereophonic phonografų, Radio, Lagaminų, Lempų, Jewelry, Laikrodėlių, Silverware, Zadintuvų, Sienuinių laikrodžių, Brilliantų, Deimantinių žiedų, Kaldrų, Blanketų. Už geras prekes mokėsite pigiai.

LENGVI ISMOKEJIMAL

Dėl sutaisymo televizijos telefonuokite

CALUMET 5-7237

Atdara pirmadienio ir ketvirtadienio vakarais iki 9 val. Baldu skyrius atdaras sekmadienį nuo 12—5.

BUDRIK FURNITURE

3241 So. Halsted Street

30 metų leidžiamos lietuviškos programos. Stotis WHFC, 1459 kil. kas sekmad. 2:15 po pietų — 45 minutes. Visuomenė kviečiama pasiklausyti.

PASTABA: Liepos ir rugpjūčio mėn. Budriko Prekyba bus sekmdieniais uždaryta, kad davus darbininkam poilsį.

AMERIKOS ŽMONĖS PAGARSEJĖ PRASTAIS DANTIMIS,

pasakė Benjaminas Franklins dar prieš 170 metų. Yra kas nors blogai, jei 95% vaikų jau turi išpuvusius dantis. Apie dantų ligas ir kaip nuo jų apsaugoti vaizdžiai ir išsamiai rašo Dr. Antanas Gustainis savo naujoj knygoj.

DANTYS, jų priežiūra, sveikata ir grožis

Geras popierius, kieti viršeliai. Knyga kainuoja \$1.00. Siųskite čekį ar Money Orderj: NAUJIENOS, 1739 So. Halsted Street, Chicago 8, Ill.

(Tęsinys iš 1-mo pusl.)

jo poemoje, *Poezijos Menas*, simbolizmo žymes. Malarmė jie irgi nepaleido. Tačiau Verlainas užteigė, kad jo poemos "nereikia imti raidiškai... nes tai yra tik daina... jis nekurią jokios teorijos".* Gi Malarmė, paklaustas ar jis pradėjo naują literatūrinę srovę, atsakė: "Aš biauuriuosi mokyklomis... aš esu vienišas". Taigi ir Baudelairo klasifikacija būtų jo susiaurinimas, jo galių simplifikacija, jo panašumų, o ne skirtumų pabrėžimas, ypač kada pats simbolizmas, savinėsis poeta, nebuvo plačios apimties bei griežtai aprėžtas vyje dualizmo pradą. Gimto-literatūrinis sąjūdis.

Baudelaire aiškiai jautė sios nuodėmės mintis jį maniškai persekiojo; jis jautėsi pasmerktas. Praradęs dorybę, jis pasilaikė tačiau jos nostalgiją. Ši vidinė kontradikcija ypač jaučiama poeto *Kelionė je į Cytherą*. Religinis misti-cizmas reiškėsi poeto viduje nepaprastai intensyviu skais-tumo noru, bet pagoniškumas bei jausmai traukė jį nuodė-mėn, kurioje poetas rado tik kartėlį. Savo dualizmu Baudelaire per Pasaulį grįžta į Šv. Povilą; bet klasikas ir moder-nistas šią sąvoką išreiškė ne-palyginamai poetiškiau, negu šventasis. Žmogaus fundamen-talinis dualizmas yra Baudelaire *Blogio Gėlių* ir jo pro-zos poemų tema, išreikšta tik-sliais bei jautriais vaizdais, tu-rinčiais muzikalinį efektą bei sugestinę jėgą.

Sakoma, kad Baudelaire at-naujino poeziją, savotiškai įvesdamas į ją paryžietiškus išpūdžius bei šio didmiesčio gyvenimą. Poetas nieko nei-dealizavo ir nenorėjo ideali-zuoti. Jis rinkosi sau siužetus, jeigu ne žemus, tai ir ne taip jau kilnius. Moters fizinis gro-žis, jausmo kilnumas bei aist-ros gilumas jam neatrodė taip jau būitni bei reikalingi me-ninei emocijai. Moterį, aplin-ką, jis apdainavo taip, kaip jam atrodė ir kaip jis tai ma-tė.

Kai kas stengėsi įrodyti, kad Baudelaire yra katalikas. Tuš-čios pastangos, nes poetas tok-sai nėra. Girdi, jam, kaip Huysmansui, trūkę tik malonės, kadangi Huysmanso de-biutas buvo grynai baudela-riškas, bet pabaiga katalikiš-ka. Nereikia pamiršti, kad Baudelaire poezijoje "sata-nizmas" ir ypač "išsigynimai" nėra nė kiek švelnesni, kaip pas pagoniškąjį Parnaso šefą Leconte de Lisle. Gi pagaliau religija Baudelairo poezijoje nėra jokiū būdu tas elemen-tas, kuris apramintų nerimas-tį bei skausmą. Opiumas, ha-šišas yra tam geresnės prie-monės, o ypač sunaikintoja mirtis, kurią Baudelaire laikė išvaduotoja: "aš noriu abso-liutaus poilsio ir amžinos nak-ties", sako poetas. Dar vienas

Baudelairui charakteringas bruožas, — tai tas, kad jis, dar labiau negu Theophile Gautier (*Mademoiselle de Maupin*), atsieja meną nuo religijos. Baudelairo menas yra absoliučiai indiferentiškas bet kokiai moralei, juo labiau ka-talikiškajai. Čia mūsų poetas priartėja prie Parnaso Mokyk-los (Leconte de Lisle, Sully-Prudhomme, Coppée, Héré-dia), kuri, kaip ir simbolistai, jį irgi savinasi. Gi su savo "me-nas dėl meno" doktrina, Baudelaire yra grynas parnasie-tis. Dar daugiau, — pas Baudelaire mes randame pačius pagrindinius Parnaso bruo-zus: pagoniškumą, priešingy-

bę progresui bei demokrati-jai, indiferentiškumą politi-kai, priešingumą meilės emo-cijų reiškimui poezijoje, pa-nieką elegantiškai poezijai ir ypač panišką tuometinei vi-suomenei. Pagaliau parnasie-čiai Baudelairą savinasi ir to-dėl, kad jis labiau negu Gau-tier ar Banville pakreipė poe-tinius romantizmo ritmus mu-zikos linkui. Ir iš tiesų Baudelairo frazė yra labai muzikali, poetiška ir lanksti.

Kai Baudelaire išleido savo *Blogio Gėlės* (1857), niekas nepastebėjo veikalo vertės bei originalumo. Victor Hugo iš-sireiškė, kad Baudelaire atne-šė literatūron "naują virpesį".

Skaitytojai tada buvo pripra-tę prie sentimentalių Musset verkšlenimų bei prisipazinimų (*Naktys*) arba prie Lenconte De Lisle šaltų indiferentiškų ir marmorinių vaizdų bei griež-tos formos. Poezijos idealas bu-vo stagnatiškas aiškumas ir skulptūriniai formos kontūrai. Tie bruožai randami šen bei ten Baudelairo poezijoje, ta-čiau su jo kūryba skaitytojas pasijaučia esąs visai kitame pasaulyje.

Baudelaire galvoja pirmiau-sia apie muzikinį efektą. Tie-sa, jis ėmė iš visur, — iš Ver-laino, Leconte de Lisle, Rolli-nat, Bertrand. Tačiau jis nu- (Tęsinys 4-me pusl.)

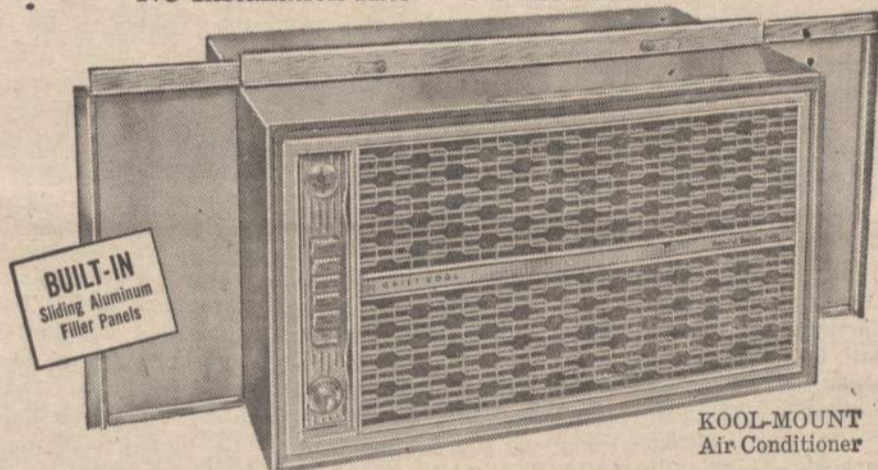
AIR CONDITIONER SENSATION

Quiet Kool

the world's first full-power air conditioner with

INSTANT INSTALLATION

• NO Installation Kits • NO Installation Extras

DO-IT-YOURSELF
...IN SECONDS

Check these additional features—

- *Robot Push Button Controls — six simple buttons control all functions!
- *Permanent Slide-out Filter — removable without removing front or any other part of air conditioner!
- *Amazingly Noiseless Operation—no noise to disturb slumber!
- *Automatic Thermostat — room temperature is always at the level of your choice!

Quiet Kool
Air Conditioners
start at

\$199

Quiet Kool

a product of

Emerson Radio & Phonograph Corporation, Jersey City 2, N. J.

GLASER'S FURNITURE & APPLIANCE CO.

5115-5123 So. Kedzie Ave.

PRospect 6-1790

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

(A. kelta iš 3 psl.)

kelia skaitytoją į visai kitą pasaulį, į modernų, nenusisekusios bei bevertės energijos pasaulį. Bestudijuodamas žmogaus dualizmą, Baudelaire davė poezijai naują kryptį, naujas savybes, intensyvumą, gilumą, vienybę ir ypač naują pajautimą. Pagal jį, kiekviena žmoguje vyksta baiminanti drama, kurią išreikšti yra poeto darbas. Teisingai pastebi Verlenas, sakydamas, kad Baudelairo originalumas yra tame, kad jis vaizduoja "fizišką modernų žmogų, — tokį, kokį jį padarė perdėtos civilizacijos rafinuotumas, modernų žmogų su jo aštriais bei virpančiais jausmais su jo skausmingai subtilia dvasia".

Baudelaire gvildena fundamentalinės vertės klausimus. Byrono bei Šatobriano melancholijos tėsėjas, Vigny pesimistinio stoicizmo bendralaikis bei Flaubert ir Leconte de Lisle estetinio nihilizmo šalininkas, Baudelaire ima žmogų giliau negu romantikai, kurie, nežiūrind jų lyrinių emocijų gausumo, liko atsistieję nuo gyvenimo bent emociniai. Kas pirmiausia rūpėjo mūsų poetui, tai buvo žmogus, jo paties žodžiais "žmogaus vidinis dangus" jo "smegenų dangus". Baudelairo poemos yra individualinė bei intensyvi asmeninės bei sykiu universalinės temos išraiška.

Poezijos funkcija, pagal Baudelaire, nėra skaitytojo užėmimas bei jam malonumo teikimas. Priešingai, — poezija turi kelti nerimą, turi skaitytoją perspėti. Tokia yra poeto nedėkinga rolė. Jie turi iššaukti neramumą, užklupti ir išgąsdinti. Už tai poetas yra visų nemėgtas. Dėl to Baudelaire nutraukia ryšį su romantizmo temomis, aprašymu, pranykusių civilizacijų evokacija, su tikėjimu į žmonių, su plastiniu poezijos efektu. Tas temas jis pakeičia moderninėmis. Jis atmeta "didaktinę" poeziją su visomis jos formomis, kadangi ji kreipiasi tik į žmogaus inteligenciją; jis atmeta taipogi "jausminę" poeziją, kuri kreipiasi į žmogaus emocijas. Tikroji poezija, pagal Baudelaire, turi kreiptis į mūsų "aš" gelmes, į mūsų vidinę sielą. Bet iš kitos pusės, jis neišreiškia tiesiogiai savo liūdesio bei džiaugsmų, nors *Blogio Gėlės* yra jo ir sykiu modernaus žmogaus autobiografija. Čia Baudelaire priartėja jau prie Montaigne, kuris savo *Essais* aprašydamas save, aprašė universalų žmogų, kadangi "kiekvienas žmogus turi savyje visą žmogiškos būklės formą" (Montaigne).

Baudelaire pakeitė bei atnaujino ne tik poetinę tematiką; jis atnaujino taipogi poezijos formą. Aliteraciją, asonansą jis naudoja labai naujoviškai, taip kad eilutės viduje gaunasi simetrinė melodija,

kuri priduoja daugiau efektingumo harmonijai. Šiaip jis naudojo aleksandrišką eilutę tai su klasiniu gabumu, tai savavališkai ją iškreipdamas. Jam patiko taipgi soneto forma. Gi atsikvėpimas eilutėje pas jį beveik visada yra modernus, nors jis naudojo ir tuometinį žodyną bei nevengė triviališkumo. Pas jį randame naujus sensacijų santykius, eliptines prabėgančių vaizdų aliuzijas, prabėgomis mestas metaforas bei sugestiuojančias haliucinacijas. Baudelaire įvedė ir naujų formų, kaip prozos poemą, kurios tėvu jis yra laikomas. Jis taip pakeitė jos originalų modelį, kad tas titulas jam neatrodo svetimas ar perdėtas.

Baudelaire yra esminiai mūsų civilizacijos poetas. Jis yra ryšys tarp senos ir naujos prancūzų poezijos, tarp tradicinės literatūros technikos su jos nusistovėjusiomis vertybėmis bei sąvokomis ir tarp naujoviškų, kartais net keistų tendencijų. Gi Remy de Gourmont ne daug perdeda tvirtindamas, kad "visa dabartinė literatūra yra bodeleriška ne per išviršinę, bet per vidinę bei dvasinę techniką". Jo poezija yra naujas būdas išreikšti universalinę žmogaus bei gamtos filosofiją, duodant tuo pačiu naują sąvoką pačiai poezijai.

Nenuostabu todėl, kad 1857 m. *Blogio Gėlės* buvo nesuprastos net pačių inteligentiškiausių literatūros žinovų. Išskyrus Barbey d'Aureville, kiti nematė tenai nieko kito, kaip nuostabių vaizdų kaleidoskopą. Bet tarp 1880-1890 metų poeto įtaka stiprėja. Mat reikėjo laiko pajausti bei suprasti skausmingą knygos filosofinę mintį bei visus naujoviškumus. Symbolistai, paėmę du pagrindinius Baudelaire poezijos bruožus, koncentruotą sugestiją bei muzikalinį efektą ir juos išvystę, praplato Baudelairo kelią ateitin, tuo tarpu jo parnasietiški bei romantiški bruožai liko be ateities arba kai kur net pakenkė jo poeto genijui.

Baudelaire turėjo tikro grožio kultą ir menas jam atrodė geriausias žmogiškos vertės įrodymas. Artistai jam nebuvo, kaip Viktorui Hugo, žyniai, vedą žmonių geresnėn ateitin, bet kaip švyturiai, liūdią mūsų amžiną skurdą. Menas buvo mūsų poetui geriausia priemonė idealo siekimui. Čia Baudelaire galėtų būti Malraux pirmtaku. Poetas pagal Baudelaire turi būti "tobulas komedijantas". Tačiau čia skaitytojas suabejoja poeto nuoširdumu. Skaitant jo *Blogio Gėlių* geriausias eilėraščių sunku patikėti, kad poetas šposautų. Nebent jį būtų galima palaikyti komedijantu jo gėrėjimėsi vampyrais, skeletais, lavonais, kraujo spalva bei kvapu, jo blogio sksploatacijoje, jo kai kada keiso skonio apraiškose. Šita jo genijaus pusė yra specifiniai bodeleriška bei kartais skanda-

linga. Iš kitos pusės Baudelaire savo išraiškoje yra labai nuoširdus. Ką jis nori, tą jis pasako tiksliai, aiškiai bei smulkiai, taip kad komediantiškumas jam nelabai būtų galima pritaikyti. Gi jo nepaprastai rafinuotas skonis, jo nepaprasta inteligencija sunkiai prileidžia bet kokį triviališkumą, kurį tačiau randame pas poetą gana žymioje dozoje. Pas Baudelaire tačiau tai nėra vaidyba, bet jo nepaprasto judrumo įtaka, jo paruoštis sekti bet kuria kryptimi savo polinkius su tikslu patenkinti savo smalsumą. Visi Baudelairo žygiai baigiasi jame pačiame, jo skonyje vienišumui bei individualiai tiesai, taip kad jam nebeteikia prieš ką vaidinti.

Baudelaire susilaukė šiandien tokio pat garso, kaip Stendhal, tačiau kitoje plotmėje. Savo laikysena bei paradoksis jis sukūrė apie save legendos atmosferą ir beveik religinę poeto adoraciją. Tačiau Baudelaire gerai pažįstantiems jis atidarė visai naują emocijų bei sensacijų pasaulį. Šis prodigališkas keistenybių išradėjas yra labai didelis genijus. Savo kasdieniame romantizme nė kiek nesiskiria nuo Champfleury ar Vitu, jis tačiau pakyla savo genijaus sparnais aukščiau, negu kiti poetai. Ir André Gide, paklaustas kas jo nuomone yra didžiausias poetas, gal kiek ir suklydo atsakydamas — "Gaila, Victor Hugo", kai tuo tarpu daugelis modernios poezijos mėgėjų bei žinovų, neilgai dvejoję, pasisakytų už Baudelaire. Savo laiku nesuprastas net tokių literatūros kritikų (ir savaime suprantama kodėl) kaip Brunetiėre bei subtylaus Faguet, Baudelairo genijus tapo tinkamai įvertintas. Toksai veikimas kaip *Blogio Gėlės*, diena iš dienos laimės daugiau ir daugiau skaitytojų, neturėtų tokio pastovaus pasisekimo, jeigu jame nebūtų išreikšta universali tiesa, universali problema bei universalus modernus žmogus su savo dvasinėmis gi kontradikcijomis, tiesos ieškojimu, fantastiniais polėkiais, žmogus daugelio "aš" agregatas, suskaldytas savo viduje ir ieškąs vienybės bei fantastinių pasaulių kilnesnei savo būties realizacijai. Čia Baudelaire ir reiškiasi kaip giliausias modernių laikų poetas bei nepaprastas naujų polėkių žadintojas.

Nauja mosis ir tabletės atnaujina viltį kenčiantiems nuo

Arthritis - Rheumatism

Ši nauja kombinacija, AMERPOL skubiai palengvina sanarių uždegimo sukeltą skausmą, paraudimą ir sumažina skaudančių raumenų sutinimą, kurį sukelia artritis ir reumatizmas. Mosis, 98c. Tabletės \$3.50 pas jusų vaistininką.

Jei ne **PETRAS ŠIRVOKAS**, rašytojas Juozas Švaistas būtų negavęs tūkstantinės. **PETRAS ŠIRVOKAS** atidarė rašytojui duris į garbę ir prie pinigų. Tai logiškas dalykas.

Visiems vertėtų susipažinti su **PETRU ŠIRVOKU**, galinčiu daugeliui atidaryti duris į laimingą ir pasitenkinimo pilną savaitgalį. **PETRA ŠIRVOKA** gausite, jei kreipsitės į **NAUJIENAS** arba kitus knygų platintojus. Paskutiniu metu Petru ŠIRVOKU susidomėjimas padidėjo. Įsigykite šią knygą, kol jos laida nepasibaigusi. Knyga turi 230 puslapių, o kaina tik \$2.00.

STANKUS Construction Co.

Atlieka statybos planavimo darbus gyvenamųjų ir prekybų pastatų.

Jūsų pasirinkimui turime virš 300 standartinių projektų.

Ofiso ir namų telefonas:

Prospect 8-2013

7403 So. Western Ave.

CHICAGO 36, ILL.

PERKRAUSTYMAI

MOVING

Leidimai — Pilna apdrauda

ZEMA KAINA

R. ŠERENAS

2047 W. 67th Pl. WAlbrook 5-8063

IŠ TOLI AR IŠ ARTI PIGIAI

PERKRAUSTAU (MOVING)

BALDUS IR ĮVAIRIUS DAIKTUS Perkraustymas saugus, greitas ir tvarkingas. Viskas apdrausta.

ANTANAS VILIMAS

3415 So. Lituania Ave.

CHICAGO, ILLINOIS

Tel.: FFrontier 6-1882

GRADINSKAS

DOVANOS

mokyklas baigiantiems
• TV, radijai, Hi-Fi, patefonai, vėsintuvai, vėdintuvai.
• Pardavimas ir taisymas.
J. G. Television Co., 2512 W. 47 St.
FRontier 6-1998
Atdara kasdien. Sekmad. uždaryta.

SOPHIE BARCUS

RADIJO VALANDA

Visi programai iš WOPA, 1490 kil. AM 102-7 FM

Kasdien: nuo pirmadienio iki penktadienio 10—11 val. ryto

Šeštadienį ir sekmadienį nuo 8:30 iki 9:30 v. ryto
VAKARŪSKOS: pirmad. 7 val. v.

Tel.: HEmlock 4-2413

7159 S. MAPLEWOOD AVE.

Chicago 29, Illinois

Ar indeterminizmas fizikoje paremtų laisvos valios buvimą?

(Iš Erwin Schrödingerio "Mokslas ir humanizmas")

Aš tik trumpai paliečiau tą senąją mislą t. y. matomąjį prieštaravimą tarp deterministiniu požiūriu į materialinius įvykius ir to, kas lotynų kalboje yra vadinama liberum arbitrium indifferentiae, o mūsų modernioje kalboje — laisva valia. Aš manau jūs visi žinote ką aš tuo noriu pasakyti. Aišku, kad mano protinis gyvenimas yra labai tampa priari surištas su tuo, kas fiziologiniai vyksta mano kūne ir ypatingai smegenyse; jei tie fiziologiniai įvykiai yra griežtai ir išimtinai tvarkomi tik fizikos ir chemijos gamtos dėsnių, tai kaipgi yra su tuo neužginčijamu pajautimu, kad tai Aš darau sprendimus veikti taip ar kitaip, kaipgi yra su atsakomybės pajautimu už tuos sprendimus, kuriuos aš tikrai padariau? Ar tas viskas, ką aš darau, nėra iš anksto mechaniniai nustatyta materialinių dalykų stoviu mano smegenyse, imtinai su išorinių kūnų išsuktais pakeitimais, ir ar mano laisvės ir atsakomybės jausmas nėra apgaulingas?

Šitas klausimas stoja prieš mus kaip tikra aporia, ir tokiu jis pirmiausia pasirodė Demokritui, pilnai tą supratusiai ir palikusiam jį nuošaliai; aš skaitau, kad Demokritas pasielgė labai išmintingai. Jis pilnai suprato padėję. Jis prisilaikė savo "atomų ir tuštumos" kaip vienintelio išmintingo kelio į objektyvios gamtos supratimą. Bet mums užsiliko keli jo tikslūs išsireiškimai, kurie rodo, kad jis pilnai suprato, jog visas atomų ir tuštumos vaizdas yra niekas kitas, kaip tik žmogaus minties padaras, paremtas pajautimų įspūdziais. Kituose išsireiškimuose jis pasisako beveik Kanto žodžiais, kad mes nieko nežinome apie fikrąją dalykų esmę savyje; tikroji tiesa slepiasi giliai tamsoje.

Epikuras perėmė Demokrito fizikos teorijas (neprisipažindamas prie to, tenka pasakyti). Būdamas, vienok, mažiau išmintingas ir trokšdamas labai patiekti savo mokiniams aiškų, sveiką ir neginčytiną moralinį nusistatymą, jis sukčiavo su fizika ir išrado savo garsųjį (arba blogai žinomą) iškraipymą, kuris labai mums primena modernias idėjas apie fizikos įvykių "netikrumą". Aš čionais nesigilinsiu į detales. Tenka tik pasakyti, kad jis atmetė fizikos įvykių determinizmą, panaudodamas neparemtą jokiąs bandymais ir, tikriausiai tariant, vaikišką būdą, nepalikusį todėl jokių pasekmių.

Šita problema niekuomet mus neapleido. Labai žymiu būdu ji (arba mažiausiai, labai panašios loginės struktū-

ros problema) pasirodė pas Sv. Augustiną iš Hippo kaip teologinė aporija. Čia Gamtos Dėsnių vaidmuo atitenka viską žinančiam ir visagaliai Dievui. Bet kadangi žmogui, tikinčiam į Dievą, Gamtos Dėsniai yra Dievo dėsniai, tai, aš manau, turio pagrindą skaityti tas problemas visai tom pačiom problemom.

Kiekvienas žino tą Sv. Augustino didelę problemą: Dievas yra viską žinas ir visagalis ir be Jo žinios ir valios (ne tik be Jo sutikimo, bet ir be Jo nusistatymo) aš nieko negaliu padaryti. Kaipgi tada aš galiu būti atsakingas už tą? Aš manyčiau, kad šito pavidalo klausime religinis nusistatymas turi būti toksai: mes čia susiduriame su gilia paslaptimi, į kurią mes negalime įsiskverbti, bet kurios mes jokiū būdu neprivalome mėginti išspręsti, atmesdami atsakomybę. Aš pasakiau, kad mes neprivalome mėginti; arba mes geriau nemėginkime todėl, kad mus laukia tik apvertkinas nepasisekimas. Atsakingumo jausmas yra įgimtas ir niekas negali jo numesti į šalį.

Bet grįžkime prie originalios šio klausimo išraiškos ir prie fizikos determinizmo reikšmės. Žinoma, atrodė, kad vadinamoji "priežastingumo krizė", pasireiškusį mūsų laikų fizikoje, sukėlė stiprias viltis pasilinosuoti nuo to prieštaravimo ar aporijos.

Gal būt, paskelbtasis indeterminizmas duotų laisvai valiai pasireikšti tokiu būdu, kad laisva valia nusprendžia tuos įvykius, kurie lieka nenuspresti Gamtos Dėsnių? Šita viltis, pirmu žvilgsniu, atrodo aiški ir suprantama. Vokietijos fizikas Paskual Jordan padarė šioje rupioje formoje tam tikrų pastangų ir išnagrinėjo idėją tam tikrose ribose. Aš skaitau tokį išsprendimą ir fizikos ir moralės atžvilgiu negalimu. Pirm pažvelkime iš fizikos pusės. Einant mūsų dabartinėmis pažiūromis, nors kvantų dėsniai ir palieka pavienius įvykius nedeterminuotais, vienok jie numato visai tiksliai įvykių statistiką, kuri kartojasi, kai įvykiai vėl ir vėl kartojasi. Jei bent koks veiksnys paveikia tas statistikas, jis paveikia kvantų mechanikos dėsnius taip pat, kaip kad jis veiktų prieškvantinėje fizikoje, t. y. griežtai prisilaikant mechaniko priežastingumo dėsnio. Bet mes žinome, kad visai tose pačiose moralėse apystovose to paties asmens veikime visai nėra jokių statistikų, o yra tik dėsnys, kad tas pats asmuo toje pačioje padėtyje veiks vėl tiksliai tuo pačiu būdu. (Turėkite omenyje išsireiškimą: tiksliai toje pačioje padėtyje. Tai visai nereiškia, kad pav.

nusikaltėlis, alkoholikas, morfinistas ar pan. negali būti pataisytas ar išgydytas gero pavyzdžio, įtikinimo ar kokio nors kito išorinio stipraus poveikimo; bet aišku, kad tuo atveju padėtis yra pasikeitusi). Išvadoje, dėl Jordano prileidimo, kad laisva valia tiesioginiai užpildo užsilikusius indeterminizme protarpus, tenka pasakyti, kad tas prileidimas ribojasi tik poveikimu į gamtos dėsnius net tokioje formoje, kokioje jie yra kvantų teorijos priimti. Bet aišku, kad šita kaina mes galime visko atsiekti. Tai nėra joks klausimo išsprendimas.

Moraliniai priešingumai buvo ryškiai iškelti vokiečių filosofo Ernst Cassirer (jis, pačių ištremtas iš Vokietijos, mirė 1945 m. New York'e). Plati Cassirer'o kritika Jordano idėjų yra paremta nuodugnaus susipažinimo su dabartine fizikos padėtimi. Aš pasistengsiu tą kritiką trumpai suglausti. Trumpai tą kritiką aš išreiškėčiau sekančiai. Žmogaus laisvoje valioje, kaip jos labiausiai pasireiškiantis elementas, glūdi žmogaus moralinė laikysena. Jei mes prileisime, kaip kad

dauguma mūsų laikų fizikų mano, kad fizikos įvykiai erdvėje ir laike nėra, plačia prasme, tiksliai nustatyti (determinuoti), o tvarkomi tik atsitiktinumo dėsniais, tai tas materialaus pasaulio įvykių atsitiktinumas tikrai gali būti tik pačioje paskutinėje eilėje (sako Cassirer) paminėtas kaip tas, kas fizikoje atitinka žmogaus moraliniam elgesiui. Juk ji galima būtų pavaldinti viskuo, bet tik ne atsitiktinumu, nes jis yra labai stipriai paveikiamas įvairių motyvų, nuo pačių žemiausių iki labiausiai kilnių, nuo gėdos ir neapykantos iki tikros meilės artimui ir nuširdaus religinio jausmo. Aiškų Cassirerio nagrinėjimas sužadina pas kiekvieną labai stiprų jausmą nesąmonės, kuria yra pagrindimas laisvos valios, imtinai su morale, fizikos atsitiktinumu. Cassirer suduoda tokius stiprius smūgius priešingai nuomonei, kad silpnėja ir beveik visai pražūsta ankstyvesnis sunkumas, kilęs iš prieštaravimo tarp laisvos valios ir determinizmo. Cassirer toliau tęsia: "Net Kvantų Mechanikos suteikia. (Daugiau 9-me pusl.)

ACTION ELECTRICAL SALES CO.

3021 West 63rd St., Chicago 29, Ill.

Tel.: REpublic 7-3440

Ar Jūsų namo elektros laidai yra saugūs?

Bereikalingai nedeginkite fiuzų ir nestatykite savo nuosavybės pavojun. Įveskite 3 laidų 100 amperų 240 voltų elektrą, kad gyventumėte

Patogiau, Saugiau ir Ramiau

Jūsų patogumui įtaisysime naują fiuzų dėžę, įvesime rankinį išjungimą, elektros skaitiklį iškelsime laukan, nuvesime laidą žemėn. Visą elektros sistemą sutvarkysime pagal pačius paskutinius miesto reikalavimus, kad išvengtumėte elektros smūgio ir būtumėte apsaugoti nuo perkūnijos.

Apžiūrėsime Jūsų elektros laidus ir nustatysime šandien Jums reikalingą elektros pajėgą. Už šiuos patarnavimus nieko neimsime. Apžiūrėtojas laidų netaisy. Jis Jums papasakos, kokioje padėtyje yra Jūsų namo elektrą; jei norėsite, tai davinius praneš raštu. Prisilaikite Edison Electric Institute nustatytą taisyklių elektros pajėgumui nustatyti.

Vienos šeimos buto elektrą sumoderninam už \$135.00.

Dviejų šeimų buto elektrą sumoderninam už \$185.00.

Nebūtinas pradinis įmokėjimas. Mokėti galėsite išmokėjimais.

Visais elektros reikalais kreipkitės į patyrusį ir licenzijuotą elektriką Geležinį, REpublic 7-3440.

PIGIAUSIEJI IR GREIČIAUSIEJI SIUNTINIAI Į LIETUVĄ PER

Patria Gift Parcel Co.

3741 West 26th St., Chicago 23, Ill.
Crawford 7-2126

MOTERIMS: 4½ ya. medžiagos patalo impilams ir 24 ya.

įvairaus rayon 6 suknelėms \$5380

VYRAMS: tamsiai mėlyna vilna paltui, tamsiai pilka dryža

vilna siutui, mėlynas rayon siutui ir 6 ya. rayon pamušalui \$5510

Labai žemos kainos maisto, akordeonų, siuvamų mašinų ir prekių, parduodamų mūsų įstaigoje, o ypač didelis pasirinkimas vietinių ir importuotų vilnonių medžiagų ir odos.

Siunčiame Jūsų atneštus arba paštu atsiųstus siuntinius. Patalpos vėsinamos—Air conditioned, todėl vasaros metu čia rasite gerą poilsį.

NORS KARTĄ ĮSITIKINKITE!

Darbo valandos nuo 9:00 iki 6:00, šeštadieniais nuo 9:00 iki 5:00.

Skyrius: 3305 SO. HALSTED ST. LA 3-2021.

MŪSŲ ŽINGSNIAI

Leidžia Santara ir Samb! Sviesa Chicagoje.
Redaguoja: Rita Kavolienė
Medžiagą siūsti: 1938 S. 48th Ct., Cicero, Ill.

2 METAI

NR. 24 (53)

KO DAUG KAS LAUKĖ

Tai, ko daug kas laukė, šiandien galima pranešti — Santaros - Sviesos Federacija imsis iniciatyvos leisti naują kultūros žurnalą.

Šis užsimojimas bus jaunosios liberalų kartos pastangos mus supančioje aplinkoje tęsti nepriklausomybės metų tarpiais liepsnojusią neramiųjų Lietuvos sąjūdžių tradiciją.

Visi ruoškinės talkon į "kryžiaus žygį" prieš likimą. Burkimės tam, kad ši mūsų triumfo arka visada puoštų laisvų žmonių kūrybinės tekmės alėją.

"...Besirutuliojanti nauja tarptautinė politikos linkmė gali atnešti Lietuvos laisvinimo pastangoms kenksmingų staigmenų, į kurias mes, toms pastangoms išipareigojimų turinti jaunuomenė, privalėsime savaip reaguoti — laiškais, protestais, mingais, pikietavimais ir panašiomis priemonėmis. Nuo seno mūsų nerimą kėlė Mikojan atsilankymo metu patvirtintas faktas, kad panašiai akcijai nesam tinkamai pasirošę ir nesugebam išvesti žmonių "į gatvę" tada, kada mūsų interesai to reikalauja."

Tai žodžiai, kurie paskatino Lietuvių Studentų Sąjungos vadovybę patobulinti ligšiolines pastangas užsieninės veiklos srityje ir, iškeliantiems trūkumams pašalinti, įsteigti Apeliacinę Grupę.

Grupėi organizuoti ir jos pastangoms derinti pakviesti studentai iš New Yorko: L. Sabaliūnas, A. Gureckas, A. Dziakas, A. Sperauskas, V. Ramanauskas, ir V. Krivickas.

(Iš biuletenio *New Yorko Santara* 7 nr., 1959 m. balandžio mėn.)

Mūsų kartos ideologija

Po penkių santarietiškų metų vis ateina jaunų žmonių — kaip puiku, kad ateina! — su likiminiu klausimu: ką reiškia būti santarietiu, kuo santarietis sikriasi nuo kitų?

(Jau pats atkaklus šio klausimo kėlimas, turbūt, be galo asntarietiškas. Kur kitur kaip tik Santaroje ir... gyvenime tiek daug neaiškumų? Visose kitose organizacijos viskas aišku).

Yra tokia *Aliuikiška* koncepcija (nuo vardo, kuriuo jos autorius žinomas studentiškoje visuomenėje), kad santarietiams apskritai nieko nereikia aiškinti, nes kas į Santarą atėjo, tai savo asmeniniu, vidiniu degimu, ir tokių pergyvenimų spautuvės dažais bei sintetinėmis seilėmis neuždegsi.

Bet, prispaustas anądien Chicago Art Fair parodoje (tenai tesurado laiko Santaros aktyvas paposėdžiauti) prie sienos, ir aukščiau nusakytos ideologijos autorius sutiko, kad reikia visuotinai sutartų kriterijų, kuriais remiantis būtų galima spręsti, ar santarietiška būtų tai daryti, o šito nedaryti.

Ir sutarėme, dailės mugės karštyje susirinkę ideologiniai korifejai, kad santarietiškumo esmė — šie kriterijai:

1) *Kultūrinio pergyvenimo intensyvumas*. Kultūrinės vertybės — menas, filosofija, mokslas, religija — laikomos pagrindinės reikšmės žmogiš-

koje egzistencijoje. Dėl jų leidžiama karščiautis, užmiršus ir tėvus, ir vaikus*), dėl jų reikia kovoti, net jei per kovos karštį tektų pramiegoti naktis prieš egzaminus mokykloje ar gyvenime. Bet svarbiausia santarietiu — dėl kultūrinių vertybių reikia realiai ir praktiškai dirbti.

2) *Darbo moralė*. Žmogaus vertės liudymą santarietis išvelgia jo laisvame darbingume. Dirbant niekam kitam nekenkiama (nes pagaliau ir neturima laiko!), dirbant stumiama priekin kultūros istorija, dirbant iš savęs — be prievartos ir be atlyginimo — liudijama žmogaus laisvė ir individo duosnumas žmonijai.

3) *Kūrybinė lietuviškė*. Individas negali priimti svetimų pergyvenimų, jis turi susikurti savus. Palikimo užtenka tikrai savitumo atsisakančiai miniai, bet ne individui, ir todėl *išsaugotu palikimu pasiremianti kūryba* yra santarietiško lietuviškės pergyvenimo centre.

Meno, filosofijos, mokslo ir moralybės kūrėjai santarietiams mieliausi žmonės, o visuomenininkai nori būti kūrėjų paskata ir parama. Tai — paskata žmogaus kūrybiškumui — ir suprantama visuomeninio veikimo galutiniu

*) Išimti reiktų padaryti žmonoms. Dėl vertybių reiktų karščiautis ne užmiršus žmonas, bet — bendruomeninio solidarumo dėliai — drauge su jomis. Su tėvais ir vaikais drauge karščiautis sunkiau, nes kiekviena karta savaip karšta — ar išblėsusi.

tikslu. Ir dėl laisvės kovojama tam, kad Lietuvoje galėtų pažangiai atsiskleisti savo padariniais nepramatomą kūrybinę dvasią. Santarietis yra užsangažavęs ne už kurią nors praeityje patirtą lietuviškės sąvoką, bet už savo vaisiais nuolat kintančią, kūrybinę lietuviškę**).

4) *Pagarba autentiško tikėjimo įvairybė*. Žmogaus vertę matuodami jo laisvu darbingumu nuosavo tikėjimo — ne išorinės prievartos ar algos — tarnyboje, savaime gerbiame kiekvieną tikėjimą, kuris liudijamas išsvermingu darbu ar auka. Ir atvirksčiai, turime atsakyti pagarbos betkokiam tikėjimui, kuris "liudijamas" tinginiu, apsnūdumu, kitų prievartavimu bei niekinimu arba pedantišku "darbavimusi" žmogaus darbo aplamai nevertiems tikslams.

Ne kilni tolerancija liudijama pagarba *lygiai tinginio, lygiai darbininko* tikėjimui, — bet atsakymas moralinės atsakomybės atskirti patogumuose tūnančios menkystės nuo sunkaus, bet laisvo darbo prakaito save realizuojančios žmogaus didybės.

Ne tikėjimas patsai yra vertingas, — jis gali būti fasadu, už kurio nėra nieko žmogiškai svaraus ir tikro, — bet *darbu paliūdytas ir tuo autentiškas tikėjimas*. (Šitaip mes suvokiame "autentiškumo" sąvoką). Ir ne darbas patsai yra savaime vertingas, — darbu galima ieškoti ir išsiblaškyti, vėjavaikiškai metantis visur, kur tik papuola, kad tik nepalikus vienam su savimi, — bet *tikėjimą realizuojantis, nuoseklus, išsvermingas, nuolatinis darbas*.

Santarietiška tačiau yra ne lygiai vertinti visas darbo — tikėjimo kombinacijas (šie dalykai, jei autentiški, negali būti vienas nuo antro atskirti), bet — kokie bebūtų gyvenimiški ir profesiniai mums statomi reikalavimai — kreipti žūtbutinį dėmesį į darbą — tikėjimą kultūros vertybių siekiant, gyvąją lietuviškę šviežiomis, veržliomis ir visuotinai vertingomis formomis realizuojant.

Darbo moralės kultūrinių vertybių tarnyboje — tai santarietis laisvė, tai santarietis išipareigojimas. G. S.

**) "Dinaminės lietuviškės sąvoką iš santarietis yra paskutiniu metu perėmę kai kurie jauni ateitininkų ideologai. Tačiau "dinamiškumu" šie supranta prisitaikymą prie — dažnai visai provincialios — amerikiečių visuomenės! Mes tame prisitaikyme matome savotišką oportunistą, kurio reikalingumo — tam tikrose, sąmoningai pasirinktose ribose — nei kiek neneigiame, bet kurio dinamiškumo irgi neišvelgiame. Dinamiška tėra iš savęs kurianti dvasia, o ne jos prisitaikymai prie aplinkos sąlygų.

Kairio knyga LIETUVA BUDO

NAUJIENOSE galima gauti tik ką iš spaudos išėjusią Stepono Kairio knygą LIETUVA BUDO. 416 didelių (6x8½) puslapių, kieti viršeliai. Kaina \$5.50

Gamtos stebuklai

Kas kupranugarį sutvėrė, buvo gabus inžinierius

Apie dykumų "laivus", kupranugarius, pasakojamos įvairios pasakos, kurių viena labiausiai paplitusi yra ta, kad kupranugariai turi savo pilvė didelius vandens rezervuarus ir dėl to gali išstis savaites dykumoje išgyventi be vandens.

Amerikos Guggenheim institucija neseniai buvo pasiuntusi į "dykumas" biologų grupę tiems gyvuliams iširti, ir štai kai kurie nauji tikri duomenys apie kupranugarių kūno struktūrą ir funkcijas.

Yra kelių rūšių kupranugarių. Afrikoj ir priešakinėj Azijoje paplitęs yra vienakupris kupranugaris, vadinamas dromedarus. Vidurinėj ir Rytų Azijoje dvikuprinis, o Pietinėje Amerikoje — lama.

Kupranugaris turi kelis skilvius, bet nė viename nėra vandens "cisternos" (bako). Jo kupra yra sudaryta iš riebalų ir kremzlių, bet nė vieno lašelio vandens. Visame kupranugario kūne neužtikta jokio vandens rezervuaro, bet rasta, kad visas kupranugario kūnas yra vientisinis vandens tankas! Čia ir glūdi visa kupranugario misterija.

Ištroškęs kupranugaris išgeria po 70 litrų vandens per 10 minučių, ir tas vanduo beregint pereina į kraują, o su krauju persisunkia į visus kūno audinius. Kupranugario kūnas yra tikra vandeninė kempinė, ir kad ta kempinė neišgaruotų, kupranugario kūnas yra storais plaukais apaugęs. Užtenka kupranugarį nukirpti, kad jis be vandens už trejeto dienų nutroktų. Kupranugariai karščio metu išgaruoja lygiai taip, kaip vandeniui persunkta kempinė.

Kupranugariai puikiai moka savo kūno vandenį saugoti. Jie vandens neaikvoja tokiems dalykams, kaip išmatoms, kurios visuomet yra kietos, kaip briketai; jie niekuomet nekvėpuoja atvira burna, o tik per nosis. Smėlio audrai užėjus jie moka ir savo nosis uždaryti. Sausros metu kupranugariai maistui virškinti vandenį ima iš savo kūno narvelių ir iš kraujo. Biologai negali atsistebėti, kad toks vandens netekęs kraujas nesutirštėja.

KAS NORI ĮSIGYTI BUICKĄ, labiausiai mėgiamą automobilį, kreipkitės į
GEORGE J. JONIKĄ
MILDOJE, 907 W. 35th Street
LAfayette 3-2022

CHICAGOS SVARIAUSIAS IR MODERNISKAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS
6 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, JUNE 20, 1959

Pranešimas apie Čiurlionio Galeriją

Š. m. gegužio 31 d. įvyko L. A. Menininkų Klubo posėdis su kviestais večiais, kuriame tarp kitų kult. reikalų direkt. M. Šileikis pranešė apie Čiurlionio Galerijos 1957—59 m. veiklą:

Č. Galerijos tikslas:

1957 m. spalio 20 d. buvo L. A. M. Klubu įkurta Č. Galerija. Jos įkūrimo akte yra parašyta:

"Lietuvių dailininkų kūrinių atrinkimui, apsaugojimui ir išlaisvintoni bei nepriklausomai Lietuvon perkėlimui įsteigta Chicagoje lietuvių tautos didžiojo kūrėjo genijaus Čiurlionio Galerija.

"Č. Galerijos kūrinių fondo Globėjas yra neprikl. Lietuvos teisėtus Konsulas Chicagoje.

"Č. Galerijos kūrinių juridinis savininkas, iki Lietuvos išlaisvimo ir nepriklausomybės atkūrimo, yra L. A. M. Klubas. Lietuvai iš sovietų hegemonijos išsilaisvinus ir savo pilnateisę vyriausybę sudarius, Č. Galerijos kūriniai pereina Lietuvos valstybės nuosavybėn ir pilnon Lietuvos Konsulo Chicagoje žinion".

Č. Galerijos statuto ištraukos:

"Č. Galerijos patalpose gali vykti pavienių, grupių ar visuotinos meno parodos ir iš jų gali būti atrenkami geriausi meno kūriniai visų lietuvių tremtinių ir lietuvių kilmės amerikiečių dailininkų, kurie yra lojalūs neprikl. Lietuvai ir JAV valdžiai, nežiūrint jų meno pakraipos, partinių ar religinių įsitikinimų. Išstatyti meno kūriniai parodoje negali pažeisti meno, tautinių ir religinių jausmų.

"Č. Galerijai kūriniai įsigjami: 1 — Dailininkams dovanojant; 2 — L. A. M. Klubu ar Č. Galerijos direkcijos lėšomis; 3 — Lietuvių organizacijų, pavienių asmenų - mecenatų lėšomis bei jų vardu.

"Joks kūriny negali patekti į Č. Galeriją be jūry komisijos nutarimo.

"Mecenasas ar kitas aukotojas gali pasirinkti dailininką, kurio jis nori pirkti kūrinių ir skirti Č. Galerijai, tačiau tik jūry komisijos pripažintą tinkamū".

Č. Galerijos kūriniai:

Iš viso yra 15 dailininkų paaukoti kūriniai — sumai \$3,235.00

Iš viso yra 5 dailininkų už parodas gauti kūriniai — sumai \$1,125.00

Iš viso yra 15 kūrinių mecenatų nupirkti ir paaukoti —

sumai \$1,803.00.

Iš viso yra 35 kūriniai "Kūrinių Fonde", skirti nepriklausomai Lietuvai — bendrai sumai \$5,163.00.

Iš viso yra 8 kūriniai dailininkų palikti išsimokėjimu — suma \$1,245.00

Iš viso yra 4 kūriniai meno bičiulių paskoiniti — sumai \$ —

Iš viso yra 47 kūriniai, 25 dailininkų, Čiurlionio Galerijoje — bendrai sumai \$7,408.00.

Č. Galerijos mecenatai ir aukotojai

Kūriniams pirkti Č. Galerijai paaukavo šie asmenys: prel. P. M. Juras — \$425.00, V. B. Tubeliai — \$200.00, L. A. M. Klubas — \$122.50, S. L. A. Centras — \$100.00, S. L. A. 134 Moterų Kuopa — \$100.00, U. Žukauskienė — \$100.00, J. Pakel — \$100.00, B. Lieponytė — 60.00, Kult. Fondas — \$50.00, S. Krutulis — \$40.62, J. Karvelis — \$25.00, Arch. J. Stankus — \$25.00, L. Vaičiūnienė — \$10.00, prel. M. Krupavičius — \$10.00, Prof. J. Končius — \$10.00, A. Šaulys — \$1.00, 2 aukotojai po \$2.00 ir 1 — \$1.00.

Č. Galerijos kūrinių autoriai:

J. Dagys, Ad. Galdikas, V. Ignas, Č. Janušas, V. K. Jonynas, J. Juodis, a. a. J. Kaminskas, E. Marčiulionienė, Br. Murinas, N. Palubiskienė, J. Paukštienė, J. Palubinskienė, J. Paukštienė, J. Puzinas, V. Raulinavičius, P. Rimša, A. Rūkštelė, A. Skupas, J. Šileika, M. Šileikis, Ad. Varnas, W. Witkus, D. Zolpaitė-Ondrick, A. Žmuidzinavičius ir 18 šimt. nežin. dailininkas. Iš viso 25 dailininkai.

Meno parodos Č. Galerijoje:

1957—1959 m. įvyko 12 parodų, dalyvavo 98 dailininkai, išstatė 742 kūrinius, pardavė 71 kūrinių, gavo \$5,160.00, Č. Galerija įsigijo 35 kūrinius, aplankė arti 9,870 žmonių.

Per 2-jus metus 12 parodose dailininkai pardavė 71 kūrinių sumai \$5,160.00.

Per 2-jus metus 12 parodose Č. Galerija įsigijo 35 kūrinius sumai \$6,163.00.

Iš viso buvo įsigyta iš dailininkų kūrinių 106 — sumai \$11,323.00.

Č. Galerijos turtas:

Č. Galerijos 35 nuosavi kūriniai — vertės \$6,163.00.

Č. Galerijos inventoriūs — vertės \$0,638.97.

Č. Galerijos dokumentacija ir

JULY 4th TICKETS BOUGHT—Cook County Commander John L. Paukstis of The American Legion (left) is shown selling the first 10 reserved seats for the 25th annual Legion fireworks show in Soldier Field to Col. Frank W. Chesrow, president of The Metropolitan Sanitary District of Greater Chicago. Tickets are on sale at Legion offices, 343 So. Dearborn St., and at Marshall Field & Co., loop store.

kt. — vertės \$0,258.00.

Iš viso \$7,060.29.

Šie skaičiai vaizdžiai nusako

esamą Č. Galerijos padėtį.

L. A. Menininkų Klubu

Valdyba

Taisome keliamas duris
Dedam pamatus
Pakeliam namą
Atnaujinam priešakį
Įtaisom kambarius pastogėje
Kambarius rūsyje
Pristatom kambarius Voniais ir virtuves

Atliekam cemento darbus
Tuckpointing
Plasteriavimas
Nutašom akmenis
Dengiam stogą, sienas
Įvedam šilumą, vandenį,
Elektros laidus.

25 metų patyrimas. Žemos kainos. Darbas geriausiai atliekamas. FHA finansavimas. Nereikalingi įmokėjimai. Turim apsaugą, apdraudą.

PRANAS SALEMONAVIČIUS

KONTRAKTORIUS

504 WEST 33rd STREET (netoli Normal Ave.)

Susitarimui tel.: Victory 2-3486

OSTERVILLE MANOR, INC., VASARVIETĖ,

kurioje Jūs praleisite atostogas, būsite patenkinti.

Mūsų šūkis -- vasarotojui duoti pilną poilsį.

Si vasarvietė naujai atremontuota, turi 60 kambarių su visais poilsui reikalingais įrengimais.

Dėl smulkesnių informacijų ir kambarių užsakymo kreiptis šiuo adresu:

OSTERVILLE MANOR, INC.,

Osterville-Capecod, Mass. Tel. Garden 8-6991

Paskolos namams pirkti

Nuo 1 metų iki 20 metų, lengvais mėnesiniais apmokėjimais, nuosimtis nuo 4½ iki 6.

TAUPTYTOJAMS MOKAME AUKŠTUS DIVIDENDUS.

INDELIAI APDRAUSTI IKI \$10,000.00

BRIGHTON SAVINGS and LOAN ASS'N

4071 Archer Ave. Tel.: Lafayette 3-8248

(4 vakarus nuo California Avenue)

CHARLES ZEKAS, Secretary

OFISO VALANDOS:

Pirmad., Antrad., Penktad ir Šeštadienį 9:00 ryto iki 4:30 val. po pietų. Trečiadienį uždaryta. Ketvirtadienį 9:00 ryto iki 8:00 val. vakaro.

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULIACIJOS PROBLEMAS.

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET Tel.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Kelios pastabos dėl lituanistikos

Viename pasikalbėjime, kuriame buvo paliestas klausimas dėl mūsų dabartinių lituanistinių mokyklų ir bendrai dėl lituanistikos, teko pripuolamai išgirsti vieno asmens priekaištą, kad pavartotume savo kalboj žodžio "lituanistika". Ir tas asmuo dar pabrėžė, kad jo pasakymui geriausi įrodymai galima pamatyti "Vienybės" laikraščio š. m. birželio 12 dienos numeryje, būtent Kleofa Jurgelionio straipsnyje "Skaitytina dr. Margerio knyga Amerikos lietuviai".

Susidomėjęs tokiu klausimu greitai paėmiau tą "Vienybės" numerį ir perskaičiau tą K. Jurgelionio straipsnį, kuriame jis d-rą A. Margerį vienoj kitoj vietoj gražiai pagiria, o kitose vietose, taip sakant, išpliekia autoriui kailį. Svarbiausia man buvo mesti žvilgsnį į "lituanistiką". Ir štai ką K. Jurgelionis sako apie dr. A. Margerį:

"Jis yra priėmęs tik tą vieną nereikalingą ir vergtiną naujokų žodį: "Lituanistika". Tas žodis ne tik nėra lietuviškas, bet ir jo galūnė nėra vartojama net kitose Europos kalbose. Taip jokioj kalboj nėra šių žodžių su galūne — istika".

Man pačiam žodis "lituanistika" teko pirmą kartą išgirsti ir su juo susipažinti daugiau kaip prieš pusę šimto metų. Taigi tas "naujokų" žodis, matyt, jau anksčiau buvo vartojamas, ir tada man buvo paaiškinta, kad toks pavadinimas esąs paimtas iš lotynų kalbos, kuria yra pasinaudojusios ir kitos Europos kultūrinės tautos savo įvairiems pavadinimams.

Pirmiausia paėmiau pažūrėti mūsų Lietuvių Enciklopediją. Joje apie lituanistiką taip pasakyta: "lituvių tautos dvasinės srities kūryba (kalba, literatūra, tautosaka, menas) ar mokslas apie lietuvių kūrybinius pasireiškimus įvairiose srityse". Reikia čia pasakyti, kad lituanistikai Lietuvių Enciklopedijoje yra skiriamas atskiras Lietuvos tomas.

Dabar noriu pažymėti, ką sako apie lituanistiką lietuvių kalbos žodynai. Okupuotoj

Ypatingo dėmesio yra verta mūsų žymaus rašytojo Vincė Krėvės kūryba. Todėl, ilgai nелеukdami, papuoškite savo knygų lentyną Chicagos Lietuvių Literatūros Draugijos leidiniu Vincas Krėvė Mickevičius. Knygos kaina \$1.00.

Šią knygą turėsite savo namų knygynelyje, jei užsakytumes adresuosite:

NAUJIENOS
1739 S. Halsted Street,
Chicago 8, Ill.

9 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
—SATURDAY, JUNE 20, 1959

Lietuvoj išleistas "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas" taip apibūdina:

"Lituanistika plačiąja prasme — mokslas apie lietuvių kultūros visumą; siauresne prasme — lietuvių kultūros mokslas, lietuvių literatūra, istorija".

"Lietuvių kalbos žodyno" autoriai: dr. Pr. Skardžius, St. Barzdukas, J. M. Laurinaitis šitaip apibūdina:

"Lituanistika — lietuvių kalbos, raštijos, žodinės kūrybos ir senybių mokslas".

K. Jurgelionis savo tame straipsnyje pabrėžia, kad žodžio "lituanistika" galūnė nėra vartojama net kitose Europos kalbose, ir jokioj kalboj nesą žodžių su galūne — istika. Mūsų lietuviškuose žodynuose vis dėlto yra įdėta su priesaga istika, pav. tokių žodžių:

- 1) germanistika — mokslas apie germanų kalbas ir literatūrą;
- 2) hebraistika — mokslas apie hebrajų kalbą ir raštiją.

(Žr. "Dab. liet. kalb. žod.")

Dr. Pr. Skardžiaus ir kt. žodyne yra įdėta:

- 1) anglistika — anglų kalbos ir literatūros mokslas;
- 2) germanistika — germanų kalbų, raštijos ir senybių mokslas.

Mūsų Lietuvių Enciklopedijoje su priesaga istika irgi yra žodis:

Germanistika — plačiausia prasme visų germanų tautų bei kilčių kultūros mokslas, apimęs kalbą su raštija, istoriją, papročius bei mitologiją, senybes, ūkį, teisę ir meną nuo seniausių iki pat dabartinių laikų.

Atsimenu dar, kai prieš 13 metų vienoj Vokietijos bibliotekoj aš paprašiau, ar neturi kokių nors knygų apie vokiečių senovės kalbą, papročius ir t. t., tad man tuojau įteikė labai seniai spausdintą knygą antrašte: "Germanistik. Deutsche Sprachkunde oder Rechtskunde". Vadinasi, priesaga "istika" yra prigijusi ir pas kitas tautas. Skandinavai (norvegai, švedai) tam reikalui vartoja žodį "nordistika". Ne visose kalbose tos priesagos galutinė raidė ištariama taip, kaip lietuvių kalboje, arba ištariama visai be balsės, t. y. tik "istik".

Su tokiomis priesagomis yra visose kalbose ištisa virtinė, pav. tokių žodžių, kaip antai: humoristika, beletristika, kriminalistika, lingvistika, mistika, statistika, stilistika ir t. t. ir t. t. Kai kuriose kalbose ta priesaga tariama kaip lietuvių, kitose kalbose truputį kitaip, pav.: linguistics, mystics, statistics, stylistics ir t. t.

Taigi šituo atžvilgiu K. Jurgelionio nurodinėjimai gali kai ką tik suklaidinti.

(Atkelta iš 5-to psl.)

mos apribotos galimybės numatyti įvykius pilnai užtektų sunaikinimui moralinės laisvės, jei pastarosios ir sąvoka ir tikra reikšmė yra nesuderinama su numatymu". Ir iš tikrųjų pradeda kilti klausimas, kad gal tas manytasis prieštaravimas visai toks stebinantis ir gal determinizmas fizikoje visai nėra tinkamai surištas su mentaliniais valios pasireiškimais — fenomenais, kuriuos ne visuomet lengva numatyti "iš išorės", bet kurie būna stipriai determinuoti — nustatyti "iš vidaus". Man atrodo, kad tai yra visos polemikos labiausiai vertinga išdava. Klausimas nukrypsta linkme galimo sutaikymo laisvos valios su fizikos determinizmu, kuomet mes suvokiame, kokį moralei netinkamą pagrindą patiekia fizikos atsitiktinumas. Šita tema galima būtų plačiai kalbėti. Ji yra paliesta ir poetų bei rašytojų, kurių labai daug pasakymų galima būtų pacituoti. Štai pav. John Galsworthy romane "The Dark Flower" jauno vyro išblaškytos mintys nakties metu paliečia tokius klausimus: "Bet tai buvo tas — jūs niekad negalėjote manyti, kokie būtų dalykai, jei jie nebūtų kaip tik tokie ir ten, kur jie buvo. Jūs taip pat niekad nežinojote, kas turėjo įvykti; bet vienok kuomet tas įvykdavo, atrodydavo, kad niekad niekas kitas negalėjo įvykti. Tai buvo tikrai keista; jūs galėjote daryti, kas tik jums patiko, bet tik kol jūs to nepadarėte, ir kuomet jūs jau tą padarėte, tuomet, aišku, jūs jau žinote, kad jūs visada tą privalėjote..."

Štai vėl garsus posmas iš Šillerio "Wallenstein's Tod" (II. 3):

Des menschen Taten und Gedanken, wisst!
Sind nicht wie Meeres blindbewegte Wellen.
Die innre Welt, sein Mikrokosmos, ist
Der tiefe Schacht, aus dem sie ewig quellen.
Sie sind notwendig, wie des Baumes Frucht;
Sie kann der Zufall gabelnd nicht verwandeln.
Hab' ich des Menschen Kern erst untersucht,
So weiss ich auch sein Wallen und sein Handeln.

(Žinok, kad žmogaus mintys ir darbai,
Nėra panašūs jūros akiai bėgančiom vilnim.
Vidinis pasaulis, jo mikrokosmas, yra
Tuo giliu šuliniu, iš kurio jie vis plaukia.
Jie yra taip reikalingi, kaip medyje jo vaisiai;
Jų negali pakeisti akiai žaidžiantis atsitiktinumas,
Jei aš esu ištyręs žmogaus asmens gelmes,
Aš jau žinau jo valią ir jo veiksmus).

Tiesa, kad pilname tekste, čia kalbama apie Vallenšteino gilų tikėjimą į astrologiją, kuriai tikėti pas mus nėra palinkimo. Bet ar tas šimtmečiais reiškęsis astrologijos nenugalimas patrauklumas ir ta didelė žmogaus protą viliojanti jo jėga ar nelidija tai apie mūsų nenorą žiūrėti į mūsų likimą, kaip į gryno atsitiktinumo išdavą. Mes to nenorim, nežiūrint to arba, tiksliau, kaip tik dėl to, kad mūsų likimas priklausau nuo mūsų teisingų sprendimų atitinkamais momentais. (Mums paprastai trūksta visų reikalingų teisingam sprendimui padaryti informacijų ir čia ieškoma astrologijos pagalbos!).

Vertė Jonas Rugis, Dipl. Inž.

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELU!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar žalp ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimai lėtikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc.

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas: Central 6-5208

Generaliai Agentai Šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ

Daug tūkstančių klientų lietuvių — tai geriausia mums rekomendacija.

Paimam siuntinius iš namų

Nemokamai vieta automobiliams

GREIČIAUSIAS PRISTATYMAS!

Apžiūrėkite mūsų puikių prekių rinkinį labai žemomis kainomis.

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.

220 SOUTH STATE STREET Phone: WAbash 2-9354

JONAS VALAITIS

Klaipėdos Krašto Mokyklų Draugija

1923 metų pradžioje prie Lietuvos prisijungė Klaipėdos kraštas, iš senų senovės lietuvių gyvenamas, su vokiškuoju betgi palikimu. Lietuva, atgaudama Klaipėdos Kraštą pagal sudarytą su Pirmojo Didžiojo karo laimėtojų — satarvininkais — Konvenciją Versalyje, suteikė šiam Kraštui kultūrinę autonomiją, pagal kurią lietuvių ir vokiečių kalbos turėjo būti lygiateisės Krašto įstaigose. Be to, švietimas, kaimų ir miestų savivaldybės su jų institucijomis priklausė Krašto autonominei valdžiai — Direktorijai. Konvencija, teikusi Klaipėdos Kraštui nors ir plačių teisių kultūrinėje srityje, nebuvo tačiau nepalanki Lietuvos suverenumui — augščiausios valdžios teisė bei funkcijos priklausė Lietuvos Vyriausybės atstovui — Gubernatoriui, kuris skirdavo Direktorijos pirmininką. Lietuva, pasirašydama Konvenciją Versalyje, vadavosi lietuviui būdinga tolerancija kitos tautos atžvilgiu, ir dėl to nenumatė, kad vokiečiai, priklausydami vakarų kultūrai, būtų tačiau išskirtinai savanaudiški, — kad vokiečių tauta leistųsi vadovaujama net tokios pabaisos kaip Hitleris. Lietuva suteikė Klaipėdos Kraštui kultūrinę autonomiją ne tam, kad šis lietuviškas Kraštas būtų tebevokietinamas. O vienok vokiečių mažuma čia nesiliovė lietuvius niekinusi ir kultūrinę autonomiją jiems tebuvo tikrai priemonė vykdyti dar Bismarko paskelbtą nusistatymą suvokiškinti visus nevokiečius — ein Volk, ein Reich, eine Sprache (viena tauta, viena valstybė, viena kalba) — su visomis iš čia sekusiomis išvadomis bei vokietinimo būdais. Svarbiausioji vokietinimo priemonė čia buvo mokykla. Atgaudama Klaipėdos Kraštą, Lietuva paveldėjo ir veikusias čia mokyklas su atitinkamai Reicho valdžios paruoštais vokietinimo „apaštalais“ — mokytojais. Nors pagal Konvenciją lietuvių ir vokiečių kalbos įstaigose, taigi ir mokyklose, buvo lygiateisės, nors mokyklose lietuvių vaikams dėstomoji kalba turėjo būti lietuvių kalba ir mokytojai turėjo mokėti abidvi kalbas, lietuvių vaikams mokyklose buvo tebevokietinami, nes mokytojai ne tikrai nemėgo mokytis lietuvių kalbos, bet lietuvius ir lietuvių kalbą niekino, kaip niekinę — „dumme Schemaiten“.

Lietuvos Vyriausybė per Gubernatorių galėjo priversti vokietininkus vykdyti Konvenciją, bet dėl šventos ramybės vokietininkų įžulumą toleravo. Klaipėdos Krašto lietuviai tačiau nerimastavo, negalėdami pakęsti, kad jų vaikams mokyklose net verstina

būtų kietinami, nes mokslas būna privalomas, o lietuviškų mokyklų nebuvo. Iš šios nelemtos padėties reikėjo rasti išeitį. Išeitis buvo rasta: 1925 metų rudenį Klaipėdos mieste įsisteigė Klaipėdos Krašto Mokyklų Draugija, kurios vyriausias tikslas buvo steigti ir išlaikyti lietuviškas privatinės mokyklas. Draugija buvo įregistruota atitinkamoje valdžios įstaigoje Klaipėdoje. Šios draugijos steigėjais buvo: kun. dr. Gaigalaitis, dr. Didzys, dail. Adomas Brakas, gimn. m-jas dr. Trukanas, gimn. m-jas Valaitis, m-jas Stiklorius ir kt. Steigiamajam susirinkime buvo priimtas Draugijos statutas ir išrinkta Valdyba: pirm. dr. Gaigalaitis, sekr. Valaitis, išd. dr. Trukanas ir nariai Adomas Brakas, J. Stiklorius.

Draugijos Valdyba visų pirma susirūpino pradžios mokykla pačioje Klaipėdoje, nes čia jau veikė lietuvių Gimnazija, o pradžios mokykla, kuri ruošė vaikus gimnazijai, nebuvo. Be to, lietuvių vaikams buvo versti verčiami lankyti vokiškas pradžios mokyklas, nes pradžios mokslas buvo privalomas; tėvai, kurie savo 6-rių metų vaikų nesiųdavo į vokišką mokyklą, buvo baudžiami pinigineis baudomis. Taip pvz. buvo nubaustas 25 litų bauda Klaipėdos akcizo tarnautojas Uogintas, atsisakęs siųsti į vokišką mokyklą savo šešerių metų dukterį. Mokyklų Draugijos Valdyba ėmėsi atitinkamų žygių Direktorijoje, reikalaujama atidaryti pradžios mokyklą lietuvių dėstomąja kalba, nes kitaip lietuviai bus teisėti nevykdyti privalomo pradžios mokslo įstatymo. Dėl to jau ir Direktorijai nieko kita nebeliko, kaip vaikų tėvų remiamą M-lų D-jos Valdybos reikalavimą patenkinti: 1926 metų pavasarį (balandžio 1 d.) buvo atidaryta Direktorijos lėšomis išlaikoma pirmoji lietuviškoji pradžios mokykla Klaipėdoje. Šiai mokyklai buvo duotas Donelaičio vardas, o josios vedėju (rektorium) buvo paskirtas nuoširdus lietuvis ir pasižymėjęs mokytojas Eduardas Simaitis, iki tol buvęs Paupulių (prie Kretingalės) mokyklos vedėjas. Pirmuoju šios Donelaičio Mokyklos mokytoju buvo paskirtas Endrius Bajoras, žinomas pedagogas, vyriausias narys Bajorų šeimos, pasižymėjęs lietuvių ir atitinkama veikla.

Donelaičio Mokykla trumpu laiku labai užaugo mokinių skaičium ir įsigijo Klaipėdos lietuvių visuomenėje didį įvertinimą. Rektorių Simaitis vėliau, Gubernatoriaus skirtas, buvo Direktorijos pirmininkas. Deja, hitlerinio karo metais kankinamas mirė Rei-

cho koncentracijos stovykloje.

Pasitraukus Simaičiui, Donelaičio Mokyklai vadovavo E. Bajoras; Hitleriui pasigrobus Klaipėdos Kraštą, E. Bajoras mokytojavu Kaune (Aleksote), o okupavus Lietuvą bolševikams, buvo ištremtas į Sibirą. M-lų Draugija savo veiklai plėsti Klaipėdos Krašte organizavo Skyrius, kurių pirmasis buvo įsteigtas Šilutėje, pirmininkaujamas Jonušaičio, sekantis — Pagėgiuose, pirmininkaujamas Jonyno.

Atrodė, kad šilutė bus palankesnė vieta lietuviškai mokyklai pradėti veikti, negu Pagėgiai, bet iš tikrųjų įvyko antraip. Nors Pagėgiai buvo prie pat ribos, skyrusios Klaipėdos Kraštą nuo pasilikusios Vokietijos ribose Mažosios Lietuvos dalies, čia pavyko išnuomoti patalpą ir sutelkti pakankamą skaičių vaikų, stojančių į lietuvišką mokyklą. Atsižvelgiant į vaikų amžių ir pasiruošimą, buvo nusistatyta atidaryti ne pradžios, o jau vidurinės mokyklos — progimnazijos pirmąją klasę. Kai M-lų Draugijos Valdyba įteikė Direktorijai šiai progimnazijai atidaryti leidimo prašymą, reikalas užkliuvo dėl pavadinimo „progimnazija“, menamai dėl to, kad Vokietijoje toks pavadinimas nėra įprastas, o iš esmės dėl to, kad šis pavadinimas galėjo būti patrauklesnis tėvams ir vaikams.

Kadangi atidaromoji mokykla buvo privatinė, išlaikoma vien M-lų D-jos lėšomis, ir pateiktoji mokslo programa atitiko progimnazijos pavadinimą, Direktorija po ilgokai

trukusio susirašinėjimo sutiko ir dėl pavadinimo „progimnazija“. Reikėjo rasti tinkamą atidaromos progimnazijos vedėją, o tati buvo jau neįprastas reikalas, nes mokyklos vedėjas turėjo turėti mokytojų cenzą, atitinkantį Autonomijos (pagal Vokietijos mokyklų įstatymus) reikalavimus, na, ir turėjo gerai mokėti abi kalbas — lietuvių ir vokiečių. Be to, buvo svarbu, kad mokytojas būtų ne katalikų, o reformatų tikybos, nes Klaipėdos Krašto gyventojai ir jų vaikai buvo evangelikų reformatų tikybos. Nesunku būtų buvę rasti Klaipėdos Krašto mokyklose dirbančių mokytojų, sąmoningų lietuvių įsigijusių mokytojų cenzą Vokietijos mokytojų seminarijose ir iš savo motinų paveldėjusių lietuvių kalbą, tačiau tokių mokytojų Direktorija iš tarnybos neatleisė, o ir patiems mokytojams būtų perdidelė skriauda išeiti iš valstybinės tarnybos į privatinę, nustojant pensijos teisių ir kitų privilegijų.

Laimingu būdu M-lų D-jos Valdybai pavyko atrasti Klaipėdos Krašte jau išėjusį į pensiją senyvą, bet dar pajėgų lietuvių mokytoją Strangalį, turėjusį visas mokytojo kvalifikacijas bei cenzą pagal Vokietijos įstatymus. Mokytojas Strangalys kviečiamas sutiko būti naujai atidaromos Pagėgių Progimnazijos vedėju; reikėjo tikrai atlikti formalumai — gauti iš Pagėgių apskrities Mokyklų Inspektoriaus (Schulrat'o) ir Direktorijos patvir-

(Tęsinys 11-me psl.)

**Chicagos Vienintelis
Lietuviškas Biuras
Kelionėms į Visą
Pasaulį**

**WIDE
WORLD
Tours Inc.**

9688 EVERGREEN PLAZA
95th and Western Ave.

Ruošiamė grupių ir pavienių asmenų keliones į Europą, Rusiją, Afriką, Pietų Ameriką, Kanadą, Pacifiko salas ir kitus pasaulio kraštus. Sutvarkome dokumentus, tiekiamė plačias ir tikslias informacijas. Didelėms grupėms duodame lankomus kraštus ir kalbas pažįstančius palydovus. Keleivius vežame lėktuvais, garlaiviais ir busais pačiomis pigiausiomis kainomis.

Kelionių reikalais kreipkitės į

WALTER RASK
(Rasčauska)
GA 2-0640

tinimą. Mokytojas Strangalys pasiuntė Pagėgių apskrities Mokyklų Inspektoriumi Naujokui raštą, prašydamas patvirtinti jį Pagėgiuose atidaromos progimnazijos vedėju. Vietovėje (Vilkiškiuose), kur gyveno Inspektorius Naujokas, buvo ir mėsiniškas Naujokas, ir paštininkas per apsirikimą Strangalio laišką įteikė mėsiniškui Naujokui, kuris ar dėl juoko, ar piktos valios vokiečininko sumetimais pasityčio iš lietuvių, Strangaliui raštą gražino su prašymu patenkinti savo prierašus. Strangalys, nesigilindamas kiek reikėtų į "Naujoko" prierašą, parašą, rašyseną, savo prašymą, kaip įprasta, pasiuntė Direktorijai, kuri jau turėjo Strangalį galutinai patvirtinti naujai atidaromos mokyklos vedėju. Direktorijoje šis nelėmtai linksmas atvejis paaiškėjo, na, ir Strangalys nebuvo patvirtintas — esą, jei mokytojas nepajėgia atskirti Schulrat'o nuo mėsiniškos, kaip toks mokytojas galėsias būti mokyklos vedėjas.

Iš tikrųjų gi Strangalys jau ilgus metus net ligi pensijos buvo buvęs mokytojas ir mokyklų vedėjas anksčiau Vokietijai priklausančiam Klaipėdos Krašte. Deja, nieko čia nepadėjo M-lų D-jos pastangos ir paaiškinimai — Direktorija Strangalio nepatvirtino. Klaipėdos Krašte kito tinkamo mokytojo rasti nepavyko. Reikėjo ieškoti Didžiojoje Lietuvoje. Buvo pakviestas iš Didžiosios Lietuvos baigęs gimnaziją, studijavęs technikos mokslą ir turėjęs mokytojo patyrimą, reformatų tikybos, mokąs ir vokiečių kalbą, lietuvis Renke. Direktorija sutiko poną Renke patvirtinti Pagėgių Progimnazijos vedėju ir 1925 metų vėlyvą rudenį pradėjo veikti Pagėgiuose lietuvių progimnazijos pirmoji klasė. Nors vietos vokietininkai dėjo visas pastangas, kad sutrukdytų lietuvių mokyklos įsteigimą, atgrasindami tėvus, kad neleistų savo vaikų į "žemaičių" mokyklą. Būdinga, kad žodis "žemaitis" vokietininkui yra keiksmazodis lietuviams niekinti, gal būt, ir ne be reikalo, nes žemaičiui dar iš Ordino laikų vokiečiai buvo velniukas, kuriam žemaičiai šimtmečius atkakliai priešinosi iki visiško vokieškojo Ordino sutriuškinimo Žalgirio kautynėse.

Progimnazija veikė Lietuvių Tautinio Banko namuose. Didžioji dalis į progimnaziją stojusių mokinių buvo Pagėgių apylinkės ūkininkų vaikai. Vokietijos valdžios mokyklinė politika nebuvo palanki kaimiečiams, kad jie siektų aukštojo mokslo — liaudžiai (Volkui) turėjo pakakti 8-rių metų privalomos liaudies mokyklos (Volkshulės). Gimnazijos ir universitetai buvo skirti miestiečiams ne Volkui, nors nebuvo draudžiama stoti

į gimnaziją ir kaimiečių vaikams, pabaigusiems 4-rių metų pagrindinę pradžios mokyklą (Grundschule). Likusiųjų keturių Volkshulės metų programa jau griežtai skyrėsi nuo gimnazijų programų. Dėl to kaimiečiams neapsimokėjo laikyti savo vaikus mieste, brangiai mokant už išlaikymą ir mokslą, kai čia pat prie namų buvo mokyklos, kuriose vaikai 8 m. buvo mokomi nemokamai. Kad į Pagėgiuose atidaromą privatinę lietuvišką mokyklą aplinkiniai ūkininkai leido savo vaikus, net perkeldinėjami iš vokiečių mokyklų, priežasčių buvo kelias. Be jau sumintų materialinių sumetimų (vaikų išlaikymo ir nemokamo mokslo), skatino tėvus lietuvišką jų nusistatymas ir lojalumas Lietuvai, Lietuvos valstybei, — buvo svarbu ir naudinga mokėti lietuvišką kalbą ir raštą. Dėl to buvo net ir vokiečių, leidusių progimnazijon savo vaikus (pvz., Visenbergas leido 2 dukreles, vokiečių Born leido sūnų). Skatino lietuvius tėvus perkeldinti iš vokiečių Volkshulės į lietuvišką progimnaziją savo vaikus dar ir tatau, kad vokieškos mokyklose buvo vartojamos fizinės bausmės — tėvai žinojo, kad lietuviškoje progimnazijoje jų vaikai nebus mušami.

Pagėgių progimnazija sėkmingai veikė, įsigydama pasitikėjimo vietos ir apylinkės Lietuvai lojaliuose gyventujuose. 1925—26 mokslo metais vadovavęs progimnazijai mokytojas Renke, 1926 metų vasaros atostogoms baigiantis, pasitraukė ir išvyko į Ameriką. Kadangi p. Renkės pedagoginis, o ir mokslo (technikos) pasiruošimas ne visiškai atitiko progimnazijos vedėjo pareigas, M-lų D-jos Valdyba Pagėgių progimnazijai vadovauti pakvietė iš Didžiosios Lietuvos (iš Marijampolės Rygiškių Jono Gimnazijos) matematikos mokytoją Foną, baigusį universitetą, turėjusį žymų pedagoginį pasiruošimą bei patyrimą, mokėjusį vokiečių kalbą ir buvusį liuteronų tikybos. Direktorijos patvirtintas ir pradėjęs progimnazijai vadovauti 1926 metų spalio 13 d., mokytojas Tonaš galėjo pilnai atitikti jau ne tik visi pedagoginius bei cenzinius Direktorijos reikalavimus, bet savo taktu, žmoniškumu bei draugiškumu greitai laiku net ir vietos vokiečiuose įsigijo palankumą ir pagarbą.

Progimnazija augė augo mokinių skaičiumi. Teko susirūpinti patalpomis, nes Pagėgių miestelyje iš viso nebuvo tokių namų, kurie galėtų atitikti progimnazijos, o vėliau ir pilnos gimnazijos reikalavimus. M-lų D-jos Valdyba nutarė pastatydinti naujus gimnazijai tinkamus namus, nes progimnazija buvo užaugusi iki 5 klasių — buvo jau

save peraugusi. 1929 metais buvo ruošiami gimnazijos namams projektai. Be kitų projektavo Klaipėdos Vytauto Didžiojo Gimnazijos pašybos mokytojas Adomas Brakas ir architektas Maksvitaitis, kurių projektas ir buvo priimtas. Namų statybos Komitetui pirmininkavo direktorius Tonaš, dalyvaujant profesoriumi inžinieriumi Šimoliūnui. Statybą vykdė Klaipėdos rangovas Bernickis 1930 metais. Gimnazija naujuose namuose įsikūrė 1930 metais. Šie namai, kaštavę 500,000 litų, ne tik pilnai patenkino gimnazijos reikalavimus, bet buvo Pagėgių miestelio išskirtina puošmena.

1936 metais, Pagėgių Gimnazijai švenčiant sėkmingo gyvavimo dešimtmetį, jai buvo suteiktas Donelaičio vardas. Prie Gimnazijos veikė gimnazijon stoti paruošiamoji 4 skyrių pradžios mokykla. 1939 metais buvo paruošti ir išleisti pirmieji abiturientai, pabaigę gimnaziją pagal Vokiečių gimnazijų klasių skaičių — ne 8, o 9 klasių, kurių paskutinioji vadinosi Ober Prima (OI).

Hitlerini pasigrobiant Klaipėdos Kraštą 1939 m. kovo mėn., Pagėgių Gimnazijoje buvo 13 klasių su 520 mokinių. Pažymėtina, kad nemažas skaičius mokinių - Klaipėdiečių, pabaigę Pagėgių Gimnazijos 4 klases, studavo į Tauragės Mokytojų Seminariją, kurią baigę grįždavo į Klaipėdos Kraštą, užimdami vietas M-lų D-jos steigiamose ir išlaikomose pradžios mokyklose.

Jau minėta, kad pirmasis M-lų D-jos Skyrius įsisteigė šilutėje 1925 metų rudenį. Steigiamajame Skyriaus susirinkime dalyvavo M-lų D-jos atstovas Jonas Valaitis ir kele-

tas šilutės lietuvių su Albertu Jonušaičiu, kuris buvo išrinktas Skyriaus pirmininku. Manyta, kad šilutėje, šiame centriniam Krašto mieste, bus palankesnės sąlygos mokyklai steigtis, negu kitur, bet iš tikrųjų pirmavo Pagėgiai. Lietuviškoji mokykla čia buvo atidaryta liktai 1929 metų pavasarį, nors Skyriaus pirmininkas A. Jonušaitis buvo sudėjęs nemažą pastangų mokyklai įsteigti. Čia negalima nepaminėti ir A. Jonušaičio asmeniško susirūpinimo ir griežtai lietuviško nusistatymo dėl savo dukrelių, turėjusių pradėti lankyti mokyklą, nes buvo pasiekusios mokyklinius metus — jau buvo 5 metų. Jonušaičiai nutaria savo dukrelių į vokišką mokyklą neleisti, nepaisydami, kad mokslas yra privalomas. Nors mokyklų vadovybė nedrįso imtis prievartos, bet negalėjo ir klindyti lietuviškai mokyklai steigtis. Poni Jonušaičiui pavyko susitarti dar su dviem šeimomis, nusitačiusiom neleisti savo vaikų vokiečinti, ir 1929 metų pavasarį buvo įkurta šilutėje pirmoji lietuviškoji mokykla (su 4 mokiniais), kurią nors ir nenoromis Direktorija patvirtino. Po metų mokinių skaičius jau buvo prašokęs 20. Šiai mokyklai sėkmingai vadovavo M-lų D-jos Skyriaus pakviestas ir Direktorijos patvirtintas mokytojas Šneideraitis, baigęs Tauragės Mokytojų Seminariją, evangelikų tikybos. Kai mokykla jau buvo užaugusi iki 4 skyrių, jos lankytojai galėjo mokslą tęsti, studami į vidurinę mokyklą — progimnaziją.

Buvo šilutėje Herderio aukštesnioji mokykla, bet, deja, ne lietuviams. Dėl to susirūpinta steigimu vidurinės lietuviškos

(Tęsinys 12-me pusl.)

Prieš siųsdami

DOVANŲ SIUNTINIUS Į SSSR

per kurią nors firmą,

Pasiklauskite patys savęs

apie sekancius dalykus:

1. Ar firma patikima?
2. Ar ji tai įrodė?
3. Ar ji rūpestingai supakuoja ir išsiunčia siuntinius ir paruošia dokumentus?
4. Ar ji naudoja geriausias dėžes?
5. Ar ji varo biznį ilgiau, kaip 25 metus?
6. Ar ji oficialiai ĮGALIOTA?

Atsakymas į visus šiuos klausimus bus TAIP, jei Jūs siųsite dovanų siuntinius per bet kurią

GLOBE PARCEL SERVICE, INC.

S K Y R I Ų

716 Walnut Street PHILADELPHIA 6, PA. WAlnut 5-3455	1991 Broadway NEW YORK 23, N. Y. LYceum 5-0900	263 Market Street NEWARK 2, N. J. MArklet 3-1968
4102 Archer Ave. CHICAGO 32, ILL. FRontier 6-6399	6446 Michigan Ave. DETROIT 10, MICH. TAShmoo 5-7560	339 W. Broadway S. BOSTON 27, MASS. ANdrew 8-8764
1313 Addison Road Cor. Superior & 71 St. CLEVELAND 3, OHIO UTah 1-0807	683 Hudson Ave. ROCHESTER 21, N. Y. BAker 5-5923	348 Third Ave. PITTSBURGH 22, PA. GRant 1-3712

Greit atgabenkite savo siuntinius PAS mus, ir mes greit ISSIUSIME juos!

(Tęsinys iš 11-to psl.)

mokyklos, kuri ir buvo atidaryta, pakvietus jai vadovauti iš D. Lietuvos Adolfą Klemą, gimnazijos mokytoją, baigusį universitetą, liuteronų tikybos. Pradžios mokykla pasiliko prie vidurinės, kad ir toliau jai ruošyt mokinius. Pradėjus veikti vidurinei mokyklai ir dėl to prisidedant naujoms klasėms, p. Jonušaičio namai, kuriuose jos veikė jau buvo permaži. M-lų D-ja nupirko namus iš vokiečių gimnazijos direktoriaus dr. Samelio, bet ilgainiui (1934 m.) mokinių ir klasių skaičius tiek užaugo, kad ir šiuose namuose jau netilpo: veikė 2 klasės pradžios mokyklos ir 3 klasės vidurinės mokyklos, viso 123 mokiniai. Pasikeitė vidurinės mokyklos vadovybė: buv. direktorius A. Klemas nusikėlė į Klaipėdą — į Gubernatūrą vadovauti — švietimo Skyriui, o Šilutės Vidurinei Mokyklai vadovauti buvo pakviestas Klaipėdos Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokytojas Vilius Bajoras, kuris pradėjo eiti direktoriaus pareigas 1934 m. birželio mėn. Tuomet čia jau dirbo šie mokytojai: Rinkevičius, Abrutaitis, Stepūtis, Grytaitė, kat. tikyb. kap. Lechavičius. Iš šių mokytojų Stepūtis ir Abrutaitis buvo kilę iš Klaipėdos Krašto, baigę Tauragės Mokytojų Seminariją. Mokiniams iš tolimų Krašto vietų buvo įsteigtas bendrabutis. Neturtingųjų tėvų vaikai buvo aprūpinami mokslo priemonėmis nemokamai ir buvo atleidžiami nuo mokslo mokesčio.

Kadangi mokinių skaičius augtė augo, gyvai susirūpinta naujų namų statyba. Švietimo Ministerija ir apsilankydama šilutėje ministeris pirmininkas Tubelis naujų namų statybai pritarė ir pažadėjo skirti lėšų. M-lų D-ja nupirko šalia esamų mokyklos namų sklypą — aikštę, kurioje 1938 m. pavasarį buvo pradėta naujų namų statyba pagal Klaipėdos inž.-architekto Reisono projektą. Statybos Komisiją sudarė: Mokyklos dir. V. Bajoras, pirm.; Šilutės miesto burmistras M. Redveikis, sekr.; nariai: dr. K. Trukanas, Klaipėdos Vytauto Didžiojo Gimnazijos direktorius; F. Auksutaitis, šilutės apskr. Mokyklų Tarėjas; dr. Milevičius, šilutės apskr. ligoninės vedėjas; J. Chmieliauskas, Šilutės pašto direktorius.

Namų statyba, kaštavusi 550,000 litų, buvo baigta 1938 m. rugsėjo mėn. Čion dar prisidėjo 60,000 litų inventoriumi ir mokslo priemonėmis. Įsikūrusią tuomet jau naujuose namuose šilutės Gimnaziją sudarė: 2 paruošiamosios klasės ir 9 gimnazijos klasės, viso 325 mokiniai; mokytojai: dir. Vilius Bajoras, Gaurys, Rinkevičius, Svetlauskas, Matusevičius, Klusis, Rinkūnas, Lampsaitis, Kizelbachas, Mikėnas, Janužys, Bajorienė,

Svetlauskienė, Juodakienė, Gaurienė, Kutraitė, Peteraitytė, kap. Lechavičius; sargai: Pocius ir Maskolius.

Deja, gimnazijai šiuose naujuose namuose buvo lemta išbūti tik iki 1939 m. kovo 22 d. — iki Reicho su Lietuva "sutarties", pagal kurią Hitleris pasigrobė Klaipėdos Kraštą. Jau kovo 22 d. į gimnazijos namus buvo įsibrovę HJ jaunuoliai hitlerininkai. Šios dienos vakare buvo susirinkusi Mokytojų Taryba, kad formaliai užbaigtų mokslo metus ir perkeldintų mokinius į aukštesnes klases. Rytą dieną gimnaziją užėmė SA rudmarškiniai, kurių fiureris pareiškė, kad namai su inventorium konfiskuojami. Kiek vėliau Lietuvos Įgaliotinis Klaipėdos Kraštui Gimnazijos direktoriui pranešė, kad pagal sutartį su Reichu inventorius gražinamas Lietuvai. Tačiau žymi gimnazijos inventorius dalis jau buvo nacių įstaigų išgrobstyta, o knygyną, turėjusį 2000 tomų, HJ jaunuoliai (daugiausia Herderio mokyklos mokiniai) sunaikino — vokiškas knygas išgrobstė, lietuviškas išdraskė. Direktoriui Bajorui iš inventorius, kaštavusio 60,000 litų, pavyko surankioti tik apie 23,000 vertės likučius, kurie buvo išvežti į žemaičių Naumištį.

Kad ir baigę 8 metų privalomąją liaudies mokyklą jaunuoliai galėtų tęsti mokslą jau gimnazijoje, M-lų D-ja 1936 metais buvo įsteigusi Spartesniąją Gimnaziją, kurioje baigusieji 8 metų liaudies mokyklą per 3 metus buvo paruošiami į 6-tą normalinės gimnazijos klasę. Spartesnioji Gimnazija, dir. Kalniškio vadovaujama, veikė Vytauto Didžiojo gimnazijos namuose Klaipėdoje.

1935 metais M-lų D-jos buvo įsteigtas Stipendijų Fondas šelptiėjusius vidurinį mokslą jaunuolius, kilusius iš Klaipėdos Krašto.

Paupių dvare prie Klaipėdos išnuomotuose dvaro namuose M-lų D-ja 1936 metais buvo įsteigusi ir išlaikė mokinių bendrabutį 150 mokinių.

1938 metais M-lų D-ja Vytauto Didžiojo Gimnazijos sklype Klaipėdoje pradėjo statyti namus mergaičių bendrabučiui.

Įskaitant ir Vytauto Didžiojo Gimnaziją, vidurinėse Lietuvos mokyklose Klaipėdos Krašte, prieš Hitleriui Kraštą pasigrobiant,ėjo mokslą 1370 mokinių.

Nemažiau rūpesčio M-lų D-ja yra sudėjusi ir į pradžios mokyklas. Teko nugalėti labai daug kliūčių, steigiant ir išlaikant pradžios mokyklas Krašte, kurio sunacėje vokietininkai terorizavo tėvus, leidusius savo vaikus į lietuviškas mokyklas, terorizavo namų savininkus, nuomavusius liet. mokykloms patalpas, gra-

sino liet. mokytojams, daužė liet. mokyklų langus ir t. t. Daug rūpesčio sudarė ir tinkamų Klaipėdos Kraštui mokytojų suradimas. Mokytojų problema vargu ar iš viso būtų buvusi nugalima, jei ne Tauragės Mokytojų, Seminarija, kurion stovavo būsimieji pr. mokyklų mokytojai, kilę iš Kl. Krašto, ir jei ne atidarytas (1935 m.) Klaipėdoje Pedagoginis Institutas, ruošęs aukštai kvalifikuotus mokytojus, tinkamus ir Kl. Kraštui. Nors reikėjo nugalėti daug kliūčių, M-lų D-jos steigiamos ir išlaikomos pr. mokyklos įsigydamos Krašto gyventojų pasitikėjimą ir palankumą. Prieš pat Hitleriui Kraštą pasigrobiant, čia veikė jau 53 pr. mokyklos, kurias lankė apie trečdalis

mokyklinio amžiaus Klaipėdos Krašto vaikų.

Nors 1939 m. kovo 22 d. vadinamoji Klaipėdos Krašto prijungimo (Anschluss) sutartis neturėjo būti lietuviams nepalanki, tačiau naciai, užėmę Klaipėdos Kraštą, visas lietuvių taip vidurines, taip pradžios mokyklas tuojau uždarė.

M-lų D-jos atstovai Vytauto Didžiojo Gimnazijos mokytojais Martynas Purvinas ir Jonas Užpurvis 1939 m. po Anschluss'o rūpinosi atitinkamoje Reicho įstaigose leidimų veikti nors pradžios mokykloms Klaipėdoje, šilutėje ir Pagėgiuose, bet tatai buvo tuščios pastangos — sugrįžo Bismarko "valstybingumas", Hitlerio naciniu brutalumu ir plėšrumu vykdomas.

RUOŠIAME KELIONES PO VISĄ PASAULI

Lėktuvais, garlaiviais ir busais vežame ekskursijas į Europą, Rusiją, Afriką, Pietų Ameriką, Kanadą ir kitus kraštus pigiomis kainomis. Telkiamė tiksliais žinias, siunčiame palydovus. Kreiptis laišku arba žodžiu į Chicagoje vienintėlę lietuvių keliatorių agentūrą

WIDE WORLD TOURS, INC.
EVERGREEN PLAZA (95th and S. Western Ave.)
Phone: GA 2-0640 — Walter Rask-Rasčiauskas

1909

1959

STANDARD FEDERAL Chicago stipriausioji įstaiga

Laiminga ateitis priklauso tiems, kurie taupo SAUGIAI dėl jos. Jau virš 50 metų sėkmingai tarnaujame lietuviams.

- Kodėl neskolinti iš Standard Federal, kurioje daug sutaupysite?
- Duodam paskolas už 5%—5 3/4% pagal įmokėjimą.

Chartered and supervised by the U. S. Government

JUSTIN MACKIEWICH, President
JUSTIN MACKIEWICH JR., Executive Vice-president

TURTAS \$70,000,000.00

ATSARGOS FONDAS \$6,000,000.00

STANDARD FEDERAL SAVINGS
AND LOAN ASSOCIATION
OF CHICAGO
4192 ARCHER AVE., CHICAGO 32
PHONE: Virginia 7-1141

VALANDOS: Kasdien, įskaitant šešt. nuo 9 val. ryto iki 4 val. po pietų. Ketvirtadieniais nuo 9 val. ryto iki 8 val. vak. Treč. visai neatidarama.

Lietuvių Apdraustų Taupymo Bendrovių Lygos Nariai

kuriose kiekvieno santaupos yra apdraustos iki \$10,000.00, o namų paskolos duodamos lengvomis sąlygomis.

- CHICAGO SAVINGS & LOAN ASSN.**
6245 SOUTH WESTERN AVE. CHICAGO 36, ILLINOIS
GRovehill 6-7575
- CONTINENTAL SAVINGS & LOAN ASSN.**
4559 SOUTH PAULINA STREET CHICAGO, ILLINOIS
YArds 7-0145
- CRANE SAVINGS & LOAN ASSN.**
2555 WEST 47th STREET CHICAGO 32, ILLINOIS
Lafayette 3-1083
- DISTRICT SAVINGS & LOAN ASSN.**
3430 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS
Cliffside 4-0104
- ST. ANTHONY SAVINGS & LOAN ASSN.**
1447 SOUTH 49th COURT CICCERO 50, ILLINOIS
Townhall 3-8131-2
- UNIVERSAL SAVINGS & LOAN ASSN.**
1800 SOUTH HALSTED STREET CHICAGO 8, ILLINOIS
HAYmarket 1-2028